

☉ Vsebina V. zvezka: ☉

1. V katakombah. (Zložil —č—.) 129
2. Enaki in različni poti. V. Tri slike. (Studija. Nadaljuje D. Svetko. Konec.) 130
3. Na grobeh. (Povest. Napisal Vladiboj.) 135
4. Selska slika. (Sp. Podgoričan. Konec.) 139
5. Prošlih let spomin. (Pesem.) 145
6. Tihi pozdrav. (Pesem.) 145
7. Črtice o rokovnjačih. (Spisal J. Benkovič. Dalje.) 146
8. Nekaj porabnih mislij o slovenščini v govoru in pismu. (Piše F. Lekše. Dalje.) . 153
9. Slovstvo. 156
10. Cvetje in sad. 160

DOM IN SVET

LIST

ZABAVI IN POUKU.

Urejuje in izdaje

Dr. France Lampe.

V LJUBLJANI.

TISKA KATOLIŠKA TISKARNA.

„DOM IN SVET“ izhaja dné 20. vsakega meseca na dveh polah in stane za celo leto 2 glđ., za pol leta 1 glđ.

Uredništvo in upravništvo je v „MARIJANIŠČU“:

Iz prijaznosti posreduje za Ljubljano tudi „Katoliška Bukvarna“:

Novi naročniki dobé lahko še vse številke tega letnika; enako tudi lanski letnik, vezan in nevezan. Letnik 1888 je pošel.

„NAJ PO DOMAČE POJE — IN PRAMI BRATE SVOJE“ Slomšek: „Vodnik-u.“

Ljubimo dom, Spoznajmo svet! Krepcāti dom — Uči nas svet!

Umeti se moramo.

Večkrat so že očitali, bodisi javno, bodisi zasebno, da se naše ocene slovenskih knjig ozirajo preveč na versko stran, premalo pa na zahteve čiste umetnosti. Rekli so, da versko svoje stališče pretirujemo, da ni treba obsoditi vsake malenkosti, ki morebiti ni popolnoma po pravilih bogoslovne vede, nasproti pa prezreti lepoto umotvora samega na sebi. Rekli so drugi, da stoji umetnost, da stojé umetniki in njih proizvodi na »vzvišenem stališču«. Na takem vzvišenem stališču se smehlja pesnik kot kako božansko bitje ocenjevalcem ali vsaj onim čitateljem, ki se izpodtikajo nad malenkostmi in ki se opirajo na vero svojo kakor na najtrdnejšo palico.

O tej stvari treba vendar izpregovoriti resno besedo, da se bomo mogli bolje pomeniti s čitatelji. Pojasniti treba, na kakšnem stališču so pisane naše ocene. Kakšno je neki to stališče? Ozko, mračno, zavito v temo in dim verskega fanatizma in sovraštva?

A tu odgovarjamo kar naravnost — clara pacta, boni amici! — da tako mislimo, kakor oni, ki je pisal: »Non erubescio evangelium. Virtus enim Dei est in salutem... Ne sramujem se evangelija; božja moč je namreč (evangelij) v izveličanje...« Ne, ne sramujemo se pripoznati, da se oklepamo trdno nauk sv. evangelija, ki so veljavni prav tako v slovstvu kakor v življenju. Pripoznavamo očitno, da ne poznamo nobenega višjega stališča niti v življenju,

niti v slovstvu, nego je stališče evangeljskih nauk ali nauk naše krščanske vere. To pa dobro vémo, da nas evangelij ne uči umetnosti, ampak uči prav živeti. Umetnost ima svoje posebne zakone. Zato jo moramo presojevati kajpada po teh zakonih in sicer strogo presojevati. Ali se pa morebiti ti zakoni ne strinjajo z evangeljskimi nauki? Da, strinjajo se do pičice! Ali ni evangelij od Boga? Ali ni božja moč? In ali ni tudi umetnost določena — ali ni človeku dana od Boga samega? Naj mi pové, kdor more, odkod je umetnost, ako ni od Boga? Odkod so neki svetli, oživljajoči žarki, ako niso od solnca? Odkod so žarki lepote, ki se razlivajo po stvarstvu, ako niso od solnca neizmerne lepote — Boga? Prav isti Bog pa je dal človeštvu tudi sv. evangelij, in po evangeliju se je rodilo krščanstvo. Evangelij in lepota v prirodi — oba imata isti vir: božjo dobrotnost in božje veličastvo. In tu naj je nasprotje?

Kaj pa menite da je evangelij, kaj je krščanstvo? Ali je to prazna beseda? Ali je krščanstvo gola prevara? Ali je morebiti tolpa bedastih ljudij? Da; tako govore nespametni lahkomisljenci ne pomislivši, da je krščanstvo v svetovni zgodovini največji pojav, ne samo zunanji pojav, marveč največja notranja ali duševna sila. Pa vémo, kako mislijo mnogi o krščanstvu: vsa dobrota krščanstva se jim zdí ta, da za silo krotí neomikano ljudstvo. Da, kdor tako trdi o

V katakombah.

Tiho . . . Hrup zavil je s poti
 Z zlatožarnimi trakovi,
 Sómrak lahno pnè peróti
 Nad grobovi,¹⁾ nad rodovi . . .

* * *

Davno je grobár položil
 Sestro zadnjo, brate njene,
 S ploščo grobje jim okrožil,
 Pisal nanjo: mir — eiréne.

Pisal nanjo: mir — eiréne,
 In življenja dolgo zgodbo
 V stene pisal je studene,
 Da jo pomnil pozni rod bo.

Da jo pomnil pozni rod bo,
 Ko gostila se krvavo
 Črna vihra zopet tod bo,
 Sveto gazila mu pravo.

Sveto gazila mu pravo,
 Trupala mu bo oltarje — — —
 Nagnil starec trudno glavo,
 Solzo brisal si grobár je.

Solzo brisal si grobár je,
 Mislil je na brate svoje,
 Ki porušil jih vihar je,
 Mislil je na pozne boje . . .

Mislil je na pozne boje,
 Na nasilstvo, smrtno srago;
 Pa je pisal zgodbe svoje,
 Svojih bratov — častno zmago.

* * *

Tiho . . . Hrup zavil je s poti
 Z zlatožarnimi trakovi,
 Sómrak lahno pnè peroti
 Nad grobovi, nad rodovi.

Zemlja gledala je veke;
 Ni več starca, ni grobarja,
 Zgodbo davno, davne réke
 Plošča néma odgovarja:

Réze kaže nam grobarja,
 Hrabrih bratov rdečo srago,
 Kaže, da so iz viharja
 S častno se vrnili zmago.

Čoln ovija z oljko sveto
 Palma — v morju spijo vali,
 V skalo sidro je zapeto,
 In golob sedi na skali.

* * *

A tu gori, a tu gori,
 Čuj, po Romi sedmoglavi
 Divje ti besné razdori,
 Vihre se vrté v vijavi.

¹⁾ Opomnja: Katakombe so podzemska pokopališča — živ spomenik vere in življenja prvih kristijanov. Navadno se vijejo ozki hodniki na vse strani.

Grobovi so vsekani v strani in zakriti s ploščami. Na grobéh so često napisane besede: pax tibi, pax tecum ali εἰρήνη σοι — mir tebi! Navadna znamenja so: golob, oljčna vejica, palma in sidro. Med slikami gledamo večkrat Noetovo barko. Znamenje M je znak mučenstva. Izkopavali so hodnike in v njih delali grobove posebni grobarji — fossores.

Vihre se vrté v vijavi,
Tepe se valov krdelo
In plešoč se strmoglavi
V silno zevajoče žrelo . . .

V silno zevajoče žrelo
Sivi starček gleda milo,
Žalje lega mu na čelo,
Z roko vodi pa krmilo.

Z roko vodi pa krmilo,
Da valé peneč vodé se,
Pljuskajo z nevkrotno silo
In razbijajo ječé se.

In razbijajo ječé se;
Divja jeza vóde giblje,
Zbirajo se v grozne plese,
Vihra tuli — čoln se ziblje . . .

Bral je starček stare réze,
Réze starega grobarja,
Ne plaší se temne jeze
Razbrzdanega viharja.

Tuli, divja vihra, tuli,
Peklo te je izbljuvalo,
Skóro se na dno prihuli,
Pa te bode pokopalo!

Nad grobovi, nad rodovi
In nad Romo sedmoglavo
Ziblje Duh se nad svetovi,
Ki je pisal sveto pravo . . .

Gleda starček v duhu čase,
Ko pomladil nov se rod bo,
Slušal bode davne glase,
Davno bode slušal zgodbo.

Réze gledal bo grobarja,
Bratov svojih gledal srago,
Gledal, da so iz viharja
S častno se vrnili zmago:

Čoln ovija z oljko sveto
Palma — v morju spijo vali,
V skalo sidro je zapeto
In golob sedí na skali . . .

—č—

Enaki in različni poti.

(*Studija. Nadaljuje Domen Svetko.*)

V. Tri slike.

Zimskega popoldne je. Mraz je nekoliko pojenjal, zato je jelo po malem snežiti. Proti sv. Krištofu v Ljubljani se pomika dolga vrsta občinstva iz boljših stanov. Pogreb je. Vidi se, da je bil pokojnik iz boljšega stanú, zakaj bogato krsto nese šest pogrebcev, drugi pa gredó ob strani s svečami. Pred krsto gre precejšnja vrsta duhovništva, izmed katere se glasé krepki glasovi, pojoč žalni »Miserere«. Za krsto neposredno stopa naš znanec, profesor Kočar, črno oblečen, na strani mu je drug gospod — njegov svak. Za njima stopa nekaj parov gospej; ako bi hoteli natančno opazati, spoznali bi za pro-

fesorjem stopajočo Marjeto. Črna obleka segajoča globoko do tal, črni pajčolan, ovijajoč se okrog vitke postave, jo delata zanimivo. Med občinstvom, ki gre zaradi sožalovanja v sprevedu, opažaš tudi dva bogoslovca v dolgih plaščih; poglej enemu v lice in takoj spoznaš našega Valentina.

Sprevod se zmota v cerkvico, v katero vodi Ljubljančane zadnja pot; petje se razlega v njej. Kadar pa poneha, pretrga tihoto večkrat glasno ihtenje. Zvonovi zazvoné, sprevod pa se pomika zapustivši božji hram na pokopališče. Ustavi se ob novi jami. Tu slišiš mašnika moliti, vidiš ga, kako škropi jamo,

slišiš votlo bobnenje, vmes pa čuješ ihtenje in jokanje, da ti trga žalost srcé. Kdo bi ne bil žalosten z žalostnimi! Zopet zadoné pevski glasovi, razlegajo se po tihem kraju. Ko potihnejo, razide se množica in kmalu je ta kraj pokoja — pokojen in prazen kakor preje. Ne, ni še prazen. Nekaj oseb stoji še tam ob novem grobu, Marjeta pa se je sklonila prav ob robu in pokleknila: glasno vzdihuje. Njena žalost mora biti velika; dve spremljevalki se trudita, da bi jo dvignili in odveli od todi. Ob strani tam stojita tudi bogoslovca: Valentin stopi bliže proti profesorju, prime ga za roko in dé: »Iz srca sožalujem, gospod profesor; bodite o tem uverjeni.« Iz zatemnelega očesa profesorjevega se prikažejo solze, ne more govoriti, ampak le odvrne: »hvala Vam, Valentin!« in stisne podano roko.

Taka je bila zadnja pot profesorjeve soproge, blage Amalije. V tem grobu sedaj počiva. Nebo se je zavilo v temno odejo, goste snežinke padajo lahno in kmalu bodo zakrile rujavo prst z belo tančico.

Gospa, ki je bila krhkega zdravja, ni se mogla ustaviti bolezní vsled prehlajenja. Vsa pomoč je bila brez uspeha. Mirno je umrla, kakor bi bila zaspala. Njena smrt je bila blažena.

Nekaj dnij pozneje dobi Valentin, bogoslovec v 1. letu, to-le pismo:

Dragi gospod Valentin!

Pridite k nam, da nas malo potolažite. Žalost moja je večja, nego sem si mogel preje misliti. Marjeta se ne dá utolažiti. Hud udarec je bil: mož sem, a vidim, da tirja bolečina tudi od mene pokorščino.

Le pridite, da tudi sprejmete, kar Vam je pokojnica zapustila. Lep križ je in dragocen. Želela je, da bi Vi,

kot duhovnik, imeli križ na svojem klečalniku in tudi zanjo molili.

Še nekaj bi Vam rad povedal, a težko težko mi je. Pa vendar lože Vam, nego drugim, saj imate že iz davna odlično mesto v mojem srcu.

Marjeta je pokojnici stregla tako skrbno, da za to nimam izrazov. O kaj stori ljubezen, kaj stori dobro srce!

Moja pokojnica je bila prepričana, da ne vstane več zdrava. Pripravljala se je za smrt in o tem govorila, da je meni srce pokalo. A Marjeta je podvojila svoje moči, kakor bi jih hotela vlti v obnemoglo mojo soprogo. Kako ji je to dobro délo! »Marjeta je res blago dekle«, rekla mi je nekoč. »Težko se ločim od tebe, pa tudi od nje: oba me tako ljubita. Kaj bode ž njo po moji smrti?« In nekaj dnij pozneje, ko stojiva jaz in Marjeta ob njeni postelji, prime za roko mene in potem seže z drugo roko po desnici Marjetini ter reče: »Moj Josip, ako bodeš kdaj iskal drugo tovarišico za življenje, kadar mene več ne bode —, kaj ne, da ne bodeš zapustil Marjete?« Midva nisva mogla prav umeti, kaj neki hoče reči, in rečem ji, da bi vsaj nekaj odgovoril: »Vse ti rad izpolnim, Amalija, kar želiš. Za Marjeto bodem skrbel, da pride do sreče, katere si želi.« A bolnica me nekako smehljuje pogleda, dene Marjetino roko v mojo in pravi: »Jaz vaju oba ljubim, zato vaju prosim, da se še vidva ljubita in mene spominjata, kadar mene več ne bode. Marjeta, ne zapusti mojega dobrega Josipa!« Marjeta zaplaka, sklone se proti bolnici, a ta jo objame in jo vroče poljubi. Še enkrat pozneje me je prosila, naj ne iščem druge žene nego Marjeto, ako bi se hotel zopet

oženiti. Jaz sem ji obljubil, a takrat malo na to zadevo mislil. Tudi sedaj še ne mislim, le olajšati sem hotel svoje srce, ker tudi Vi imate srce zame. Pridite nas kmalu potolažit; težko Vas pričakuje

Vaš

J. K.

* * *

Od tega tužnega dogodka je minulo več let. Mnogokrat je pomlad odela z lepim zelenjem oni holmec, na katerem smo se mudili v začetku te povesti, jesen pa mu je neusmiljeno vse odnesla. A mala cerkvica je ostala vedno enaka ter gledala doli po lepi bistriški dolini, kjer je čas leto na leto preminjal marsikaj med človeškim rodом. Zakotnikov dom ima novega gospodarja, dasi »stari« še ni umrl; sosedna hišica, nekđaj v slabem stanju, je sedaj ličnejša, v vasi pa nam kaže pokopališče nekaj novih grobov, med katerimi je eden gospoda župnika, našega znanca, drugi matere Marjetine; za druge se pač ne moremo brigati. In prav tu se ustavimo, ne daleč od pokopališča, kjer se ti v popoldanskih solnčnih žarkih blišči poleg cerkve prijazna duhovnišnica. Pred hišo je precejšna trata, po kateri se vije, kakor trak po zelenem krilu, srednje široka bela steza. Solnce se je pomaknilo že proti zapadu in dela že znatno senco, kar je marsikomu všeč — ker poletna vročina je huda —, všeč tudi sprehajalecu pred duhovnišnico. Ta je še mlad mož, duhovnik po stanu, ki stopa krepko po trati poleg steze, a glavo ima nekoliko povešeno, znamenje, da nekaj premišljuje. Včasih jo vzdigne in pogleda tje proti drugi lepi hiši, ki pa ima nad vrati napis: »Šola«. Vsekako mož nekaj pričakuje. Tu se zasliši od tam močno ropotanje, vmes vsakovrstni glasovi vse vprek, in naposled jo udere cela četa otrok na

plano, deklice najprej in potem dečki. Duhovnikovo lice se nabere v gube, kakor bi se smehljaj, mož koraka naravnost proti šoli. Ko vidijo otroci, da se jim bliža, začno teči proti njemu in v hipu ga obsujejo, gnetejo se, da bi dobili njegovi roki, drugi mu kličejo običajni krščanski pozdrav, tretji, mali poredneži, pa kličejo: »Gospod župnik, podobico, podobico! Meni podobico! Meni tudi! Še meni!« Še drugi pa kažejo ter molé proti župniku — zakaj ta mož je tukajšnji župnik — svoje »spominke pridnosti«, katere so dobili danes v šoli. Možu mora pač to ugajati, sicer bi ne trpel tega prav nešolskega reda otrok, katerega pa nekdo drugi neče trpeti, namreč učitelj, ki se prav sedaj bliža. V nekaki sveti nejevolji in v pravični zavesti, da je dolžan skrbeti za lepi red tudi izven šole, kara že od daleč najporednejšega Tončka, ki hoče predreti celo vrsto, da bi tudi on pokazal župniku, a ne spominske pridnosti, ampak iz lesa na debelo izrezano podobo. A dasi je trdil Tonček, da je to sv. Anton, vendar bi še duhovnik, ki pozna vse svetnike, ne spoznal te podobe za Antona. Pristopivšemu gospodu se otroci umaknejo in oba, župnik in učitelj, se prijazno pozdravita. Radovoljno razklada ljubeznivi učitelj duhovniku, kateri izmed učencev je bil najpridnejši, kateri pa manj priden. Pridnejšim hoče dati župnik podobice, zato jim veli, naj gredó ž njim proti župniški hiši. Tako gre kmalu lepa vrsta dečkov, pa tudi deklic — seveda zadej — za obema gospodoma. »To mora biti prijatelj mladini«, praviš sam v sebi, čitatelj, in prav misliš, je tudi. Vse gibanje, vse govorjenje njegovo to kaže. In kdo je neki? Nihče drugi, nego naš znanec Valentin, sedaj župnik v svojem rojstnem kraju. Po smrti svojega dobrotnika je prosil, da

bi mu dali to duhovnijo in dali so mu jo, češ, ako je tebi tako prav, nam je tudi. Bil je pa Valentin vzoren duhovnik, prednikom dobro znan, da mu niso lahko odbili prošnje. Sedaj je tudi med svojimi mladimi rojaki, kakor oče med otroci, poln veselja in sreče sredi mlade čete. — A kaj je to? Tam po cesti mimo župana je zavila kočija in že vozi sem proti župniški hiši. Gosposka kočija, ki vozi gospôdo, kaj more neki biti? Vse je pozorno, otroci najbolj, še gospod župnik se malo obotavlja iti po podobice, da preje vidi, kdo se neki k njemu vozi ob tem času. A že vé, saj vidi, saj že hiti dohajajočemu vozu nasproti, saj že sega prišlecem v roke in jih glasno pozdravlja. Otroci se čudijo, vendar so mirni, ker je gosp. učitelj zraven njih. Pa tudi ta stopa vozu nasproti, hoteč pozdraviti župnikove znance. Voz se ustavi, in oba, župnik ter učitelj, začneta pomagati potnikom izstopiti raz voz. »A kdo so vendar?« vprašuje čitatelj že ves hud in nejevoljen. Poslušaj župnika, ki jih tako-le predstavlja učitelju: »Moj očetovski prijatelj in dobrotnik, gospod profesor Kočar; gospa soproga, in ta-le dva mala, sta njuna sinčka: vsi dobro došli! A zakaj ste me tako iznenadili, gospod profesor?«

»Ali ni tako prav, gospod župnik? Ali ni tako svidenje lepše? Pa kakor se kaže, nisem prišel nepričakovan: celó slavnosten sprejem ste mi priredili, kaj ne? To jih imate, gospod župnik, mladih župljanov! Lepo je to, lepo!«

Tu se spomni župnik svoje obljube, prosi gospôdo potrpljenja in steče v hišo po podobice za otroke. Kmalu se vrne in začne deliti. Pa kako lepe, lepe! Otroci kar strmé; take so za posebno pridnost. Vsak se poslovi, vsak izreče zahvalo in potem urno teče domov praviti o svoji posebni pridnosti

in o kočiji z gospôdo, ki se je pripeljala k župniku.

A gostom treba postreči. Župnik sam ne vé, kaj bi storil preje: ali ukazal razpreči, ali bi vêdel gospodo v hišo, ali bi popraševal, ali bi oba dečka pobožal. Tu mu pride na pomoč stari mož — oče njegov, ki je bival pri njem — ter se najprej loti voznika in kônj, tako more župnik prijeti profesorja za roko in ga prijazno povabiti v hišo, a učitelj, skoro domačin pri župniku, ne vprašuje še le, ali sme gospo tudi vêsti v hišo. Kmalu je vsa družba v prostorni sobi pri tleh in profesor vidi, da izmed njegovih so vsi zdravi došli.

»Marjeta, pokaži sedaj obema malima našega gospoda, da ga pozdravita«, veli profesor.

Mlada gospa prime oba dečka za roko ter ju postavi pred župnika. Ta ju smehljajoč se gleda, položi jima svoji roki na glavo in govori: »Bog bodi z vama, draga moja!« In potem prime večjega za roki in ga boža: »Le priden bodi, Jožek, slušaj ato in mamó!« A ljubeznivo se skloni tudi k mlajšemu — Tinčku, boža ga in mu nudi rudeče jabolko, vzeto tam z mize.

Ali je čitatelj že spoznal gospo — Marjeto, nekdanjo Marjetico s holmea? Da, čudna so božja pota, in vendar se godi vse tako vsakdanje, tako navadno! Kaj je pač navadnejše, nego da vzame vdovec drugo ženo! Da, Marjeta je soproga profesorjeva. A kar je več: oba sta srečna, tako zeló srečna.

Profesor ne službuje več v Ljubljani, pred več leti se je preselil z mlado soprogo v G.; zato ga že dolgo ni bilo sem na počitnice. Napovedal je sicer mlademu duhovskemu prijatelju, da pride letos, a dneva ni hotel naznaniti.

Kdo bi mogel zanimivo slikati vse vedenje in poročati govorjenje naše

družbe: župnikovo postrežbo, profesorjevo kratkočasnost, Marjetino ljubeznivost, priprostost obeh dečkov in učiteljevo spretnost, s katero pomaga izpolnjevati dolžnost gostoljubnosti hišnemu gospodarju! Župnikova postrežnica, neka daljna sorodnica, se je sukala prav urno navzlic lepemu številu svojih let, vsled katerih je rada videla, da jo je imenoval župnik na pol resnobo, na pol šaljivo: teto Barbo.

Ko se jame mračiti, poslovi se gospod učitelj, gospa Marjeta pa odide pripravljat odkazano sobo za prenočevanje: le profesor in župnik ostaneta skupaj. Še zaupnejša sta, nego ob oni priliki, ob kateri smo ja zadnjič opažali; teče jima beseda veselja, beseda zadovoljnosti.

»Da, Marjeta je biser«, pohvali jo soproj. »Biser sem našel na onem holmcu, biser sem hranil in likal, a ne vedel, komu, in sedaj razveseljuje leta moje že nekoliko pozne dobe. Srce ima blago in pohlevno, kakor bi bilo moje dete, razumnost ima, kakor moja pokojna prva soproga, a poleg tega cvete v njej zdravje in krepkost, kakor v planinski cvetki. A da bi vedeli, kako je pobožna! Da, srečen sem in ponosen sem zaradi svoje sreče.«

»Bog vam jo ohrani«, dostavi prijatelj. »Sicer se pa ni bati za vašo srečo. Vi ste jo zaslužili in si svojo srečo vedno sami ustvarjali. Dober človek je vedno srečen, ako bi ga tlačile tudi neugodnosti. Tudi jaz sem srečen, neizrekljivo srečen. Osrečuje me delo, osrečuje me ljubezen mojih župljanov, najbolj pa ljubezen do otrok. To sem se učil od svojega očeta, sedaj izkušam, kaj more biti duhovnik mladini.«

Pozno na večer sta pri naših znancih tudi oče župnikov in Marjeta. V pogovorih se obnavljajo spomini in v spominih se obnavlja preteklost. Predno gredó

počivat, sklenejo napraviti malo potovanje na holmec, kakor takrat, ko je župnik Valentin srečno ozdravel. »Jaz vzamem sčboj šolske dečke«, pravi župnik. »In jaz deklice, ako dovolite«, pristavi Marjeta. Tako je skleneno, da ide prvi prosti dan vsa šolska mladina, in da naprosijo še gospoda učitelja, a da bode pogostil dečke župnik, deklice pa Marjeta. »Za štiri dni, ako bode lepo vreme! Med tem pripravimo dovolj vsega, kar treba. A tega ne sme biti malo.« Tako povzame naposled misel in voljo vseh — gospod župnik.

* * *

To vam je veselje štiri dni po onem dogovoru! Vreme ne dela skaze, in šolska mladež stopa po cesti, kakor bi šlo za stavo, spredaj dečki, zadej pa deklice. Kar je sicer dolgo, danes je kratko, kar je po navadi težko — hoditi namreč v hrib — danes je lahko. Vsem prav: morebiti se staremu Zakotniku pot nekoliko upira, a neče tega kazati in palica mora tem bolj pomagati.

Solnce obsiplje z jutranjo milobo hribe in lepo dolino, ljubo se igrajo njegovi žarki v čisti Bistrici, ko je naša četa — okrog 50 mladih junakov in blizu toliko deklic — dospela do cerkvice na holmcu.

V cerkvi pa pristopi k altarju župnik, da daruje sveto mašo, a otroci zapojó. Zares krasno je! Štirje izmed navzočih se dadó premagati solzam: profesor, župnik, stari oče in Marjeta. Mi vemo, zakaj. O dragocene solze hvaležnosti in veselja! Vredne so, da jih angelj nebeški pobere in jih na nebo postavi kot svetle zvezdice. Nekdaj — sedaj! Vedi Bog, katera misel je bolj gibala njih srca! Najbrže obojna.

Po sv. maši se pa začne gostenje in razveseljevanje. Pri cerkovniku so že

shranjene velike zaloge, katere je dal župnik sem gori na vse zgodaj prinesiti. Hitro zagorita dva ognja in hitro se skuha mleko in nalije v posode. Tu se naliva, tam pomiva, drugodi iz nova naliva — — — tu red, tam zmešnjava —: huda naloga za župnika in učitelja.

Lože je pač z deklicami, ker si znajo bolje pomagati same; vendar se Marjeta hudo peha; tudi mora biti danes odločna in ostra. Za silo prihaja tudi učitelj na pomoč. In ko je v tej zadevi vse v redu, potem še le prav oživi mlada kri. A povelja učiteljeva so natančna: dečki zase, deklice zase — in tabora sta narejena, pa ne sovražna. Kaj pa še le igranje, ki mora priti danes na vrsto!

Ob pičlem danes ne smejo biti otroci. Za to je tudi preskrbljeno: jerbasi so sumljivi: otroci so jih že poprej, ko so nekoliko pokukali k cerkovniku, obsodili, in ne brez vzroka. Ko so se nekateri potezali za to, da je notri kaj kuhanega, oporekali so drugi, češ, pečeno je. A naposled je bilo obema strankama prav. Celó kupice morajo danes krožiti, pa take, da se pivcem obraz ne pači.

Spodaj na trati zbere učitelj mladino, da bi zapela. In krepki otroški glasovi se razlegajo daleč na okrog.

Profesor, vodeč svoja dečka za roko, obstane in zre v to družbo, poslušajoč petje. Kmalu pristopi župnik, potem Marjeta. »Najdražji spomin mojega življenja — tu je pred nami kot resnica, prava istina«, govori ginen profesor. »Tu sem našel vaju in sedaj — —!«

»In sedaj? Sedaj vidite isto sliko, a petdesetkrat pomnoženo, povečano. To je božji blagoslov. Dobro stvar Bog vodi, ravna in množi. Izpolnil je vse naše namene in želje ter obsul nas s srečo. Zahvala naša bodi ta, da mi enako drugim storimo. Dokler živim, delal bodem za mladino: dobra mladina bodi moj venec, bodi moja tolažba.«

Med tem sta se sinka iztrgala očetu in se oklenila matere: rada bi se igrala z drugimi, a bojita se iti med nje. Tu pa se mati pripogne, uravna si gladek kamen, sede nanj in pripoveduje zgodbo o dečku in deklici, ki sta bila oba pozneje gospod in gospa — pripoveduje svojo zgodbo — lepo zgodbo.

Dobri ljudje, dragi čitatelj, kaj ne? Srečni ljudje! Iščiva takih ljudij danes, iščiva! in potem bodeva zopet pisala povest o dobrih ljudeh, o srečnih ljudeh.

Na grobeh.

(Povest. — Napisal *Vladiboj*.)

I.

Na nizkem, pa precej strmem hribcu stoji mala grajščina Selce.

Hrib je obrasten okoli in okoli s temnimi vitkimi jelkami in smrekami; grajsko poslopje te pozdravlja kaj ljubko

iz temnega zelenja. Dobre tri streljaje od gradiča se vzdiguje temno raztegneno gorovje, vse obrasteno; vmes pa je lepa dolinica; po njej se vije srebern potoček, goneč dvojico mlinov. Ob tem potočku tik pod grajskim hribom je vas Selce:

pet ali šest ličnih belih hišic sredi sadnega drevja in majhna cerkvice s pokopališčem.

Slučajno sem prišel pred leti v ta kraj. Dovršil sem bil ravno višje šole in iskal javne službe — tu dobim od gospoda Resnika, sedanjega posestnika na gradu Selce, vabilo, naj pridem tje za učitelja njegovemu sinu, ki je imel delati vsprejemno izkušnjo za vojaško akademijo. Nisem se upiral vabilu; čemu tudi? Nekaj mesecev na deželi, zunaj belega, tesnega mestnega zidovja, oddaljen od vednega hrupa — zakaj li ne? Odpotoval sem.

Prijazno me vsprejme Resnik in družina njegova; kmalu se udomačim. Resnik je pošten in prikupljiv značaj; dasi bogat, nikdar ni ošaben, in nikakor se ne sramuje praviti, da je šlo njegovemu očetu nekdanj dokaj trdo. Ko je bil Resnikov oče kupil za jako majhen denar grad Selce z zemljiščem vred, godilo se mu je iz prva slabo; posestvo je bilo zelo zanemarjeno, in staremu Resniku je bilo že žal, da se je bil podal v tako kupčijo. Ko pa začne mladi gospodariti, obrača se na bolje. Dobro letine, sosebno pa precejšnja dota, katero mu je prinesla žena k hiši, pomorejo mu popolnem do trdnih tal. Sedaj je Resnik imovit grajščak.

Grajsko poslopje ni veliko, tudi ne umetno, po enotnem slogu zidano; skoro bi dejal, da je bolj veliki lepi hiši podobno kakor gradu. Edino visoka, lepa lega vrhu hriba, pa mogočni štirogelni stolp na levi strani poslopja delata je gradu podobno. S tega stolpa moreš pregledati vso dolino.

Ta stolp me je zanimal; tu notri dalo bi se kaj zgodovinsko vrednega najti, mislim si: kako staro orožje, ali vojaški oklepi, morda tudi stare listine ali kaj enakega. Namenim se torej preis-

kati ob priliki to staro zidovje. No, slučaj privel me je vanj prej, kakor sem si mislil; vendar našel nisem v njem tega, kar sem pričakoval, ali vendar smel sem biti zadovoljen s svojo najdbino: še sedaj jo imam in nerad bi jo dal od sebe.

Brez pravega namena in načrta sem se sprehajal nekega deževnega dne po grajskih hodnikih; ozrši se na levo skozi okno, zapazim, da moram biti tik pred stolpom. Pred menoj so visoka, trdna vrata; poskusim — odprta so. Začudim se; ali biva kdo v tem stolpu? Sobana, v katero vstopim, je popolnem prazna. Upade mi upanje, da bi utegnil kaj najti. Prvim vratom nasproti, v drugem koncu sobane, ugledam zopet vrata. »Tam-le skozi pridem nemara v zadnjo izbo; od todi se mi bode nudil kaj lep razgled po dolini«, pravim in odprem duri. Osupel obstojim; po stenah visi obilo slik, večinoma snimkov (portretov), brez dvojbe so to pradedje prejšnjih posestnikov gradú. »Kako pride ta zbirka v stolp? Mari ni v gradu boljšega prostora za njo?« mislim si in jamem ogledovati obešene slike. Srpo me gledajo resni obrazi; neprijeten mraz mi strese ude; zdí se mi, da me hočejo vprašati: tujec, kaj iščeš med nami? Kako se predrzneš usiliti se v to svetišče? Že hočem oditi — tu opazim sredi stene, kjer se zbira vsa svetloba na enem mestu, podobno očitvidno mlajšo od drugih. Dosti je večja in slikana z živimi bojami, dočim so druge podobe zastarele in otemnele. Kolikor morem iz daleka videti, zdí se mi, da predstavlja celo osebo — druge so doprsne podobe. Radovedno stopim bliže — kakor očaran obstojim. Pred menoj stoji — kakor živa — krasna devica, vitkega stasa, črnih, dolgih lās in nepopisno milo plamtečih očij. Čudovito je spojena v tem obrazu mila

otročja nedolžnost z nekim prirodnim ponosom; nje mile jasnomodre oči, obsenčene od dolgih črnih trepalnic, ukrotiti bi mogle leva; ta nedolžna usta, kakor da hočejo le izražati čisto srce; ti dolgi črni kodri, padajoči valovito čez tilnik, zdé se ti kakor živa istina, kakor najdivnejši prirodni kras.

Primaknem si stol, sedem nanj in zrem podobo in zrem, dolgo jo zrem. — Neka notranja čudovita moč vleče me siloma k njej, pogleda ne morem obrniti od nje. Zdí se mi, da se mi ljubko smehlja, kakor bi hotela reči: Ne boj se; le ostani tukaj — saj vidiš, kako sem osamljena. A h krati se ji spremeni oko — plamti, čuden svit odseva ž njega, ustnice ji zadrhté, ljuti se menda, da ji motim ljubi mir. Huda — in vendar mila! O, le jezi se, tvoja jeza je meni veselje, tvoj živ pogled sega mi v srce, v dušo — — — Sedaj zopet premeni svoj pogled; na ustna ji leže bolesten nasmeh, ogenj očij ugasne, motno se obrne proti meni, kakor bi iskala pomoči! Oj zini, kaj ti je, da ti pomorem, vse ti storim, samo govori, in ne glej tako žalostno, tvoj pogled peče — uboga deva!

Zmeden poskočim kvišku; toda kaj je to? V sobi je tema, komaj razločujem v negotovih potezah podobo pred seboj. Ah — tako! Torej moja domišljija se je igrala z menoj! Med tem, ko sem sanjaril, storil se je mrak. Kako vendar to, da mrtva podoba more toliko vplivati na srce? Kaka je morala biti še le živa!

Nekaj zastoče za menoj; prestrašen se ozrem. Tik za seboj ugledam sivega starca; teža let ali hude skrbi so potlačile moža: postava se mu je sključila. Siva glava in srebrnobela brada mi udahnejo takoj nekako zaupnost do starca, dasi ne morem razločiti potez njegovega obraza.

»Oprostite mi, prosim vas, častitljivi starček, da vas motim nevabljen v vašem stanu«, jamem se opravičevati; »po naključju sem prišel v stolp, nevedé, da je kdo v njem. Gotovo bi se ne bil drznil —«

»Nehajte, nehajte«, odvrne mi s tresočim, plakajočim glasom starec, in si otrne solze. »Vi niste krivi, vi ne; jaz, jaz, ki sem pozabljiv, da nisem zapahnil durij. Toda nič ne dé, nič«, nadaljuje počasi, in užge svečo, stoječo na mizi. »Vi niste hudoben človek, vi ne; vaš pogled je ni oskrnil; v vas veje čisti duh Lazinskega. Opažal sem vas, kako vas je premagala moja Lucija, kako ste govorili sami s seboj; da, da, prav ste govorili, prav; ona zna strastno, ljuto gledati, po maščevanju hrepeni, in milo, ljubko, sladko, kakor angelj — zatopljena — v one srečne trenutke! Oh Lucija, Lucija — —.« Neumljivo mrmraje neha starec in utrujen séde. Podpre si sivo glavo z rokama, mene popolnoma pozabi; nepremično zre v tla. Ves prizor me neprijetno prevzame: ali se starcu blodi, ali ga je huda nesreča tako zadela? To čudno vedenje in govorjenje! Kdo je Lazinski? Kdo Lucija? Zakaj bi ta angelj hrepenel po maščevanju? Kako razrešim ta vprašanja?

Mraz me strese; ob slabem svitu sveče gledajo name resni obrazi s sten še čudneje, poleg mene siv, na pol blazen starček, ki je menda pozabil, da sem tujec v njegovem stanu, zunaj trda noč — —. Proč od tod, proč od te skrivnostne podobe! In vendar, kdo je li ta Lucija? Kako pride ta krasna podoba v osamljeni stolp? Vprašaj starčka! Toda kdo ti daje pravo, usiljevati se v skrivnosti drugih? Skrivnost pa je gotovo ta podoba, saj jo skrbno varuje starček, in sam je dejal, da je on kriv, ki ni zatvoril durij. Ne vem, kaj mi je

treba storiti. Iz zadrege pomaga mi sivček sam.

Prebudi se iz svojih mislij. Milo me pogleda in pravi: »Jeli, da je lepa moja Lucija?«

»»Oh, povedite mi vendar, kdo je to nadzemsko bitje?«« vzkliknem.

»Nadzemsko bitje! Ha, to je prava beseda! Da, da, nadzemsko bitje! Saj zemlja je ni bila vredna«, dé starec živahno in naglo vstane. »Kdo je?« nadaljuje nato; »i moja Lucija je, moja edina, ljubljena, nesrečna hčerka.«

»»Ah, vaša hči?«« začudim se; »»in nesrečna pravite? Zakaj nesrečna?««

»Dragi moj«, odvrne mi sivček, »štiri-deset let že nosim težko bol sam v svojem srcu. Svet se mi je bil ostudil; sovražil sem ga, ker mi je toliko bolečine napravil, in iskal sem maščevanja; več nisem veroval ljudem, vsi so se mi zdeli hudobni. Svojo boleost sem hotel celó seboj nesti v grob. Tu pridete vi, nevedé, kakor pravite, v moj osamljeni stan. Videl sem, kako ste očarani zrlji v obraz nedolžne deklice, čul vaše besede, da, celó vaše solze mi niso ostale prikriti — ganil vas je brez dvojbe moj angelj. Človek, ki nosi v svojih prsah tako čuteče srce, ne more biti hudoben, in česar nisem še nikomur pravil, vam bi pa zaupal marsikaj. Ako želite, povedal vam bodem jutri zgodovino nesrečne Lucije in trikrat nesrečnejšega očeta njenega.«

Ginen stisnem nesrečnemu možu roko; povem mu, kako me je slučaj privedel na grad za domačega učitelja, in obljubim, da ga hočem prihodnji dan gotovo poiskati v samotnem stolpu. Ločiva se.

Pri skupni večerji sem bil tisti večer nenavadno resen in tih. Vedno in vedno so mi uhajale misli v oni skrivnostni stolp; pred menoj je plavala krasna

podoba, in zaman sem se mučil razvozlati dokaj čudno uganko: kdo je oni starec, in kaka nesreča je bila udarila moža in hčerko njegovo.

»Danes vam ni vse po volji«, dé mi po večerji Resnik. »Ali ste bolni?«

Ravno po všeči mi je to vprašanje; nekaj bodem vsaj izvedel, mislim si in pravim: »»Veste, kje sem popoldne bil? V stolpu!««

»V stolpu? Ste-li govorili morda z Demetrijem?«

»»Kdo je Demetrij?«« vprašam pozornostno.

»Edini prebivalec onega stolpa, prejšnji posestnik moje grajščine.«

»»Da, govoril sem ž njim. Pa kako, da mi niste nikdar pravili o tem čudnem človeku?««

»Ker se mi je zdelo nepotrebno; kdo bi si tudi mislil, da bodete zašli v stolp k starcu, saj je vedno zaklenjen. Jaz sam sem ga videl le redko kdaj, ž njim govoril pa komaj pet do šestkrat, dasi že trideset let na Selcu gospodarim. Sploh se ne gane iz stolpa, v cerkev ne gre nikdar, kuha si sam, s kratka, živi kot puščavnik.«

»»Torej prejšnji posestnik tega graščice je, pravite? Kako to, da živi sedaj na vašem?«« izprašujem dalje.

»Do smrti je oni stolp njegova lastnina; s tem pogojem je bil prodal mojemu očetu posestvo«, razlaga Resnik.

»»Čuden mož to««, nadaljujem; »»ali veste, kaka nesreča ga je bila tako potrla?««

»O tem se govori, ali bolje, govorilo se je različno. Pravili so mi, da je po svoji, baje zeló lepi hčerki tako žaloval. O tej hčerki so spleli ljudje cel roman, ali vsakdo ga je znal drugače zaviti. Govorilo se je o nekem Lazinskem, ki jo je snubil, a bil prav pred poroko ubit, o nekem njegovem tovarišu, menda

zločincu, ki je o Lucijini smrti izginil kakor megla . . .«

»»Lucija? Ali veste, da ji je bilo Lucija ime?«« ustavim ga.

»Da, tako je vsaj pisano na njenem nagrobnem spomeniku, pod katerim počiva Demetrijeva hči. Z istega spomenika mi je znano tudi ime Lazinskega. — Ako vas stvar zanima, oglejte si njen grob; najdete ga lahko doli na pokopališču pod gradom. Vreden je, da si ga ogledate, že zaradi krasnega in dragocenega spomenika.«

Dolgo v noč sva tisti večer govorila z Resnikom o Demetriju in njegovi hčerki. Pravil sem mu tudi jaz, kako sem prišel v stolp in našel Demetrija; da sem pa videl Lucijino podobo, in da me je bil Demetrij k sebi povabil, zamolčal sem; dozdevalo se mi je, da bodem izvedel od Demetrija skrivnosti; ali mu bode ljubo, ako zvedó to tudi drugi? Kdo ve to?

Zaspati nisem dolgo mogel. Lucija mi ni šla iz spomina. Nisem se čudil Demetriju, da je tako strastno ljubil svojo hčer: morebiti mu je bila edinka, morebiti mu je bila vsa tukajšnja sreča. Tako bi se dala umevati Demetrijeva žalost: edino hčerko, tako krasno hčerko — izgubiti ravno, ko se iz krasnega popka razvija še krasnejša cvetka, in to

izgubo preživeti dvakrat, trikrat, čutiti jo do sive starosti! Da, grozno! Kdo ne bi žaloval!

Proti jutru zaspim; ali tudi v sanjah vidim Lucijo. Na majhni ljubki tratici brhko skače okoli in bere cvetke. Bučelice in metuljčki sedajo ji brez strahu na nastavljeno roko in s svojim srebrnozvonkim glasom vabi drobne ptičice k sebi. Utrujena séde v trato in zaspí. Tu se priplazi ostudna kača proti njej; zakričati hočem in svariti ubogo deklico — in se vzbudim. Solnce ravno vzhaja.

Prva pot mi je na pokopališče; že pri vratih ugledam sredi smrtne njive velik, lep spomenik, visoko piramido, rezano iz dragocenega belega mramorja; stoji med tremi s travo zarastenimi gomilami, čez katere se razpenja žalostnotemna cipresa. V kamen urezane so besede: Dora Udovič, Kazimir Lazinski, Lucija Udovič.

Dolgo sem stal poleg gomile. Kaj sem takrat mislil, kaj sem čutil — sam Bog vé to! Spominjam pa se, da se mi je v srce smilila uboga deklica, ki je morala tako mlada, tako zgodaj v zemljo. Katera skrivnostna nesreča je vendar uničila to nedolžno bitje, to nedolžno življenje? Pokleknil sem na mrzlo zemljo poleg žalostne ciprese in molil — za njo, za Lucijo. (Dalje.)

Selska slika.

(Spisal *Podgoričan.*)

(Konec.)

Ker so mi menda nekateri Zago-ričani zamerili, da sem pisal o njih vasi v tem listu, pustim jih sedaj v miru in grem raje k Podgoričanom. Gotovo mi bodo ti hvalež-

nejši, ko bodem ob kratkem pokazal svetu, kaj in kje je Podgorica in kakšni so Podgoričani.

Podgorica je malo selo v Suhi Krajiní in leži sredi ravnega in rodovitnega

polja. Le na vzhodni strani se končujejo podgoriški vrti v loge in gozde, ki se naslanjajo na nizek grič, kateri je pašnik za podgoriško živino. Selo šteje malo čez dvajset hiš, ki so razun dveh vse zidane in stojé v vrsti ob cesti, katera vodi skozi vas. Podgorica je prav prijazno selo. Hiše so čedne, drugih gospodarskih poslopij pa ni videti, ker so vsa skrita v gostem sadnem drevju.

Kakor v vsakem slovenskem selu, tako se tudi v Podgorici šopiri mogočna »vaška« lipa. Pod njo imajo možje, kateri ne hodijo v krčme, ob nedeljah popoldne svoje shode, pri katerih po neki zastareli navadi govore različne reči o ne navzočih, zraven pa pušijo tobak. Po noči si prisvajajo tam svoje mesto mladeniči, ob delavnikih po dnevu pa uganja tam mladi vaški zarod svoje burke in šale.

Toda luže, na katero so Zagoričani tako ponosni, Podgoričani nimajo; vendar tega ne smemo pripisovati lenobi in nemarnosti Podgoričanov, ampak čudni naravi zemlje, ki je kakor rešeto, da ne drži vode. Zato Podgoričani tudi nikdar ne trpé zaradi povodnji, naj še tako lije dež.

Podgoričani so še sedaj pobožni, kakor so bili njih pradedje, ki so v čast Marije postavili mično cerkvico sredi zelenega loga. Po tihem povedano, Zagoričani nimajo lastne cerkve, a kot tudi jih je štirikrat toliko kot Podgoričanov.

Kako so barvane hiše, s čim so krite, kako so obrnene in drugih podrobnostij ne bodem opisoval, pa tudi ne svetnikov, katere Podgoričani posebno radi časté, razun če imenujem sv. Elijo, katerega prosijo, da bi jih varoval bliska in groma, in pa sv. Florijana, kateremu na čast molijo trikrat na dan: »Še en

očenaš čast sv. Freljanu, da bi nas varoval večnega in časnega ognja.«

Slavnih mož se v Podgorici ni veliko porodilo. Izmed sedaj živečih sta pa najslavnejša in najznanejša širom domačega kraja Špuntek, ki je »bankir« vseh dobrepoljskih košarjev in košaric, ter Tilh, sloveč podobar Suhe Krajine. Slavni umetnik izdeluje »Boga na križu« in pa »Mater božjo« z detetom v naročju. Povem naj le toliko, da mu ta obrt ne nese obilo, morebiti še toliko ne, da bi si mogel ž njo priskrbeti nesoljenega krompirja. Žalostna osoda umetelnosti!

Ako se tudi ni v Podgorici še nič zgodovinsko ali kulturno važnega zgodilo, vendar so živele tu pred nedavnim časom osebe, katerih se sedanji rod v dolgih zimskih večerih kaj rad spominja.

Bilo je po zimi. Podgoričani so se sešli zvečer pri Brnjaču, kjer so navadno dalje časa svetili. Žene in dekleta so posedle s kolovrati okrog mize, drugi so pa že našli vsak svoj prostorček. Starci so seveda imeli svoje sedeže okoli peči, da jim je ogrevala mrzlo kri.

Kdor še ni dolgega zimskega večera vasoval med priprostimi našimi kmeti, ta ne vé, kako mikavno je tako vasovanje. Tu sliši človek najrazličnejše pogovore o letini, o kupčiji, o najnovejših novicah; pripovedujejo si pravljice in pripovedke, stari možje pa kaj radi povedó, kako je bilo »njega« dni, ko so bili še sami mladeniči. Spominjajo se često svojih umrlih tovarišev, hočejo jih povelečati in ohraniti v spominu potomcev.

Tudi nocoj so dalje časa ugibali o bodoči letini, bode-li ozimina pozebela ali ostala, bode-li dolgo obležal sneg, ali pa kmalu skopnel; tudi o svinjski kupčiji, katera v tem času posebno cvete, bilo je mnogo govorjenja. Ko so se bili že

o vseh teh rečeh pomenili, pričel je stari Hrenček pripovedovati pravljice o zakletih gradovih, začaranih kraljičinah, o čarovnicah, o roparjih itd.; počasi se je obrnilo pripovedovanje na mlada leta, kaki junaki so bili takrat on in njega tovariši: rajni Miklavž Oprta, Urh Bojazen, Boštek Potlačen in drugi.

Nekateri radovedneži so začeli prositi Hrenčka, naj jim kaj o njih pové, ker je znal prav lepo pripovedovati. Bojim se, da jaz na pol tako lepo ne bom povedal, kakor je Hrenček, vendar bom zapisal, da se ohrani spomin starih Podgoričanov.

Stari Hrenček se je odhrkal in odkašljajal, potem je pa začel blizu tako-le: »Miklavž Oprta je bil porojen še v zadnjih letih minolega stoletja in je bil po poštenih kmetovski navadi še isti dan krščen. Pri sv. krstu so mu dali ime velikega svetnika sv. Miklavža. Iz njegovih mladostnih let se ne morem več mnogo spominjati. Več pa vem iz njegovih nerodnih let. Lep ni bil: srednje postave, čokat in debelih udov; na močnem vratu je nosil debelo glavo s podolgastim obrazom, krepkim nosom, širokimi usti in velikimi ušesi. Lase je imel razčesane po čelu, kakor »namalan« dež, pogled oster in hud. Fantoval je večjidel sam, a radi neprijetne vnanjosti ni imel sreče in je kmalu opustil ta posel. Z očetom sta se slabo razumela. Oče mu je ležal na smrtni postelji. Streči mu ni imel nikdo, kakor malopridni sin njegov. Zaželi si vina. »Miklavž, daj mi malo vina!« — »Oče, plahta, plahta!« seže mu skopi sin v besedo. Stari vzdihne: »Oh, kako sem žejen! Daj mi malo vina!« — »Oče, plahta, plahta v dve gubi!« odreže se mu nehvaležni sin. Umrl mu je oče žejen, morda tudi lačen, pustivši vse svojemu nehvaležnemu sinu, za katerega je živel in trpel.

Ko je po očetu dobil posestvo, oženil se je nekje tam »čez« in je priženil s hudo ženo tudi nekoliko dote. Ali sedaj so se pričeli za Miklavža Oprto pasji dnevi. Moral je plesati, kakor je hotela žena. A kmalu mu smrt pobere ženo. Za njo ni tugoval, ni pretakal solz, marveč še vesel je bil. Ko smo mu ženo zagrebli v črno prst, ni mogel več brzdati veselja, ampak je vzkliknil: »Bog, saj se boš kesal, ker si jo k sebi vzel, jaz sem se tudi!« Vsi smo se smejali in še župnik so se nasmehnili, potem ga pokarali. Ljudje so mnogo govorili, da še ne pomnijo pogreba brez joka. Na sedmini je Miklavž Oprta pil in se veselil bolj kakor na svatovščini; še toliko se je bil spozabil, da je veselo zaukal.

Mi smo ga večkrat silili: Miklavž, oženi se! ali vselej je bil grozno hud. Za svoja dva otroka je dobil pestunjo, katera je bila h krati dekla in kuharica. Odslej je gospodaril in gospodinjal sam. Ker je imel mnogo posestva, moral je delavce najemati; pa dajal je delavcem slabo hrano in majhno plačilo. Zato jih kmalu ni mogel več dobiti k hiši.

Mine nekaj let. Miklavž Oprta se je bil zeló postaral. Oblečen je bil vedno enako, poleti in po zimi, v petek in svetek. Škornji na kveder, oguljene jirhaste hlače, rujav kožuh — po zimi na lice, poletu na robe, in polhovka na glavi: to je bila vsa njegova oprava. Sin in hči sta mu pomagala pri delu; ali malo delavcev na velikem posestvu ne more biti delu kos, zato je Miklavž Oprta često delal hlapčevska dela tudi v nedeljo. Slednjič se je vendar poboljšal.

Bilo je v saboto pred angeljsko nedeljo. Pri Miklavžu Oprti so méli proso blizu do polnoči. Ko se menci razidó, gre Miklavž s svojim sinom Francetom v skedenj, sam pa prične vejati proso,

ne meneč se za to, da je že nedelja. Dva mladeniča slišita, da Miklavž Oprta proso veja in skleneta ga nekoliko postrašiti. Gresta v Zalogaričin hlev, kjer so imeli koze, in izbereta velikega črnega kozla. Primeta ga ter neseta pred Miklavžev skedenj. Dvorišče je bilo nastlano z novim suhim listjem in zato jima je šumelo in pokalo pod nogama. Miklavž sliši šum ter se zeló prestraši: lasje mu vstajajo, mraz mu preletuje ude, neha vejati. Ko pa poneha šum, veja zopet dalje. Mladeniča prineseta kozla prav pred skedenjska vrata. Ko Miklavž zopet vrže proso, zavihtita kozla in — višk! porineta ga v skedenj. Miklavž, meneč, da je sam peklenški kralj skočil predenj, zavpije obupno: »O sveto sladko ime Jezus! Nikoli več ne bodem v nedeljo delal!« Odpade mu vevnica, obledi in se nasloni na leseno steno. Kozel-bradač ga nekoliko časa s svetlim očesom pogleduje, potem pa zbeži skozi vrata. Mladeniča ga primeta ter ga neseta zopet nazaj. Ko se Miklavž zopet osrči, pokliče sina, kateri mu mora obljubiti, da ne bode opravljal nikdar več nobenega dela v nedeljo. Na to odideta oba spat.

Miklavž Oprta se je sedaj popolnoma preobrnil: klel ni, ob nedeljah in praznikih ni delal in rad je hodil v cerkev. Ljudem se je čudno zdelo, od kod tako nagla izprememba. Miklavž sam je o dogodku na angeljsko nedeljo molčal, mladeniča se pa tudi nista upala povedati, ker sta se bala svojih starišev in pa Miklavža. Po zimi sta šla na Hrovaško.

Druge spomladi se je začela med ljudstvom raznašati govornica o kozluhudiču, o angeljski nedelji in Miklavžu Oprti. Ljudje so se smejali in norčevali iz Miklavža, a on je bil vendar uverjen, da je bil prišel sam peklenšček predenj.

Miklavž je sedaj omožil hčer ter oženil sina in tako je imel mnogo manj skrbi in dela. Za kót si je izgovoril sobico, kos njive in senožet. Precej, ko je prišla sinaha k hiši, preselil se je. Kuhal, postiljal, pometal in njivo je obdeloval sam, zraven pa kolaril in sodaril. Vi ne veste, kako je kuhal; jaz sem ga včasih videl. V kožuhu in s polhovko na glavi je sedel na ognjišču in oprt na burklje je strmel v plamen in lonec, kadar se je kuhalo kaj boljšega; pri kuhi navadnih jedij je pa sedel na vežnem pragu ter je poslušal, kdaj bode začelo v peči kipeti. Ko se mu je zdelo kuhano, vzel je burklje ter jih nesel v peč in počasi je prinesel lonec iz peči; na to je segel po kuhalnico, potisnil jo je do dna v lonec, potegnill ven ter glasno obliznil. Ako je bila jed kuhana, vzel je skledo, stresel jed vanjo ter zabelil. Ko se mu je dovolj shladila, vzel je skledo in žlico, šel na vežni prag, dél skledo na kolena in je počasi nosil jed v usta.

Na starost je bil Miklavž Oprta strah in trepet našim otrokom. Imenovali so ga »otročji strah« ali pa »beštja«, katero besedo je rabil v jezi mesto kletvine. Ako je kdo izmed kope igrajočih se otrok vzkliknil: »Otroci, bežimo, beštja gre!« razpršili so se vsi ter poskrili za hišne ogle ter poredno klicali starca, ki jim je s palico žugal.

Naredil si je bil tudi lep sodček za vino, ali vina iz njega ni pil, ker ga je bolezen prej položila na smrtno postelj. Tudi pri njegovem pogrebu se je potočilo malo solz. Jokala je samo hči, pa baje le radi lepšega.

Toliko še pomnim o rajnem Miklavžu!« — dejal je Hrenček ter pljunil obilno slino na tla.

»Boter, kako se je pa Urh Bojazen ženil?« vpraša ga Peharjev Donat.

»Ojte, ojte, kako ste pa radovedni«, pravi Hrenček, »tako, kot drugi!«

»Ni res ne, ni se ne tako, kot drugi; povejte no še to, boter!« prosilo je več vasovalcev.

Hrenčku se je dobro zdelo, da ga sosedje in sosede tako radi poslušajo in pričel je pripovedovati: »Urh Bojazen je bil nekaj let starejši od mene; ne bodem pripovedoval, kakšen je bil v mladosti, ampak povedal bodem samo, kako se je hotel drugič oženiti. Že pet križev je imel na hrbtu, ko mu je žena umrla. Na glavi so mu sivali lasje, lica so mu upadala in hrbet je lezel v gubo. Otroci so bili že veliki, ta-le njegov sin, saj ga ni tukaj, ki sedaj gospodari, mislil se je na dom ženiti. Pa težko bi bilo takrat kaj. Stari Urh je bil menda obnorel. Ženiti se je hotel. Pod pečjo je živelo neko staro samsko babišče in po vsej sili jo je hotel imeti za ženo. Seveda ona bi ga bila rada vzela, čeprav je bil že star, ker bi jej ne bilo treba stradati. Sin, ki je imel najlepša mladeniška leta zdavnej za seboj, prosil ga je, naj mu izroči gospodarstvo. A starec Urh se ni dal omehčati, češ, da se mora oženiti. »Če se pa morate«, reče sin, »pa se dajte; vzemite tisto preklicano babnico, in vaši otroci gremo vsi proč od hiše v službo.« Urh se za to ni zmenil.

Za ženitev je trebalo dovoljenja od župana in župnika. Ali župan, rajni Ogorek, in župnik, gospod Gašper, sta izprevidela, da bode ženitev zanj in za otroke nesreča. Kakor mi je Urh sam pozneje večkrat pravil, začel je najprvo zahajati k županu ter je tako po ovinkih hotel priti do namena. Videl je, da pri županu ni dosti upati. Napoti se torej k župniku. Napravi se praznično in premišljuje, kaj bode govoril. Kmalu je v župni hiši. Na vrata rahlo potrka in

ko se gospod župnik oglasijo, skobaca se nerodno v sobo. Župnik so sedeli na stolu in brali iz knjige. Urh se ni upal od vrat in tudi ni znal nagovoriti. Zato ga župnik vprašajo: »Kaj bi radi?« — »Ženil bi se rad, dovoljenja prosim.« — »Kdo pa ste?« — »Urh Bojazen iz Podgorice.« — Župnik ga ostro pogledajo in rekó: »Kaj pravite?« — »Dovoljenja prosim za ženitev.« — »Kaj, ženiti se hočete? Ne vidite, da ste že z eno ного v grobu? Molek v roko, molek, zlezite v zapeček in molite rožni venec, da vam Bog dá pravo pamet!« — Ko Urh vidi, da ne more nič opraviti, da je župnik trd kot gabrova grča, obrne se ter gre hudujoč se skozi vrata.

Drugi dan je šel k Ogorku ter tam prav milo prosil dovoljenja, skoro jokal se je. A ni ga dobil, moral je ostati vdovec ter izročiti sinu gospodarstvo.

Dovolj bo za nocej, jaz ne pripovedujem več!« reče odločno Hrenček.

Ker še ni bil čas, da bi šli spat, jel je stari Komar pripovedovati o Boštku Potlačenu, ki je bil tudi Podgoričan.

»Boštek Potlačen je bil v naši vasi kmet, pozneje pa mešetar in živinski gonjač. Že deček ni bil nič prida in vsi tovariši smo ga črtili. Ko je dorastel v mladeniča, jel je okoli žensk »slepariti«, toda zaradi divjega in surovega vedenja ni nihče zanj maral, dasi je sam trdil nasprotno. Zaradi žensk je moral marsikaj pretrpeti; dostikrat se je privlekel domu pobit in potolčen, še večkrat pa oblit in do kože moker. Ko je nekoč bežal pred mladeniči, skočil je v neko hišo skozi okno, da bi se skrtil v sobi. A ker soba še ni imela tlaka, padel je v klet in se hudo potolkel. Večkrat je celó peto izgubil, ko je bežal pred mladeniči. Kadar je pa imel Boštek Potlačen denar, kar je bilo malokrat, pustili so ga mladeniči v miru, dobro vedoč,

da bodo njegov denar zapili, ako so ž njim prijazni. »»Fantje, le pijte, vse bom pokosil (plačal)!«« kričal je Boštek, dokler je imel denar. — Tudi oženiti se je hotel, kar mu je pa delalo mnogo preglavice. Oče mu ni hotel izročiti gospodarstva; pa tudi neveste ni mogel dobiti, ker nobena ni zanj marala.

Čez dolgo časa je vendar našel nevesto, pa tako, za katero ni nihče drugi maral. Naredili so pismo in kmalu je bila poroka.

Tako se je Boštku Potlačenu želja izpolnila, uprežen je bil v jarem zakonski. — A čudno! Vedno jima je šlo navskriž; žena, mlada in huda, nikakor ni hotela potrpeti z nerodnim možem in bil je večni ravs in kavs. Boštek ni bil več svoboden, izgubil je bil vso oblast v hiši; mislili smo, da bode Boštek vsaj sedaj imel kak groš v žepu, a bil je še bolj suh, kot preje. Po zimi ga je žena zapodila na 'Hrovaško', da bi doma zastoj ne jedel. Vsako zimo se je Boštek nekoliko oddahnil, ker ga ni nihče pretepal. Kar je zaslužil, to je zapil in zažvečil; kadil ni, le žvečil je, to pa tako grdo, da se je vsem studilo. Spomladi, ko se je jel po brežinah tajati led in sneg, vrnil se je domov.

Boštek Bojazen bi se bil moral vsako leto leviti, kakor kače, ali pa skubsti, kakor ptiči, da bi mogel pokazati drugo obleko, zakaj žena mu je ni hotela kupiti. Delala je najraje po znani slovenski popevki:

Krilčice prodala bom,
Za vince sladko dala bom,
Ne grem, ne grem, ne grem domov,
Je vince presladko itd.

Tudi Boštek je pil in pel, le da ni mogel prodati ni krilca ni hlač, ker ničesar ni imel. Nosil je tako slabo obleko, da več nedelj ni šel k sv. maši. Vsako nedeljo, ko so začeli pod oknom Zago-

ričani hoditi v cerkev, začel se je z ženo zaradi obleke prepirati. Ona ga ni hotela poslušati in ga podila iz hiše, on pa je pobegnil žalosten v gozd spominjajoč se pesmi, katero so peli na ženitnini:

Sem se oženil, se kesam,
Za ta preljubi samski stan itd.

S spanjem se je iznebil vselej vseh neprijetnih spominov. Da se je ognil večnemu kregu in prepiru, zapuščal je hišo in pohajal z doma. Gozda se je kmalu naveličal, za krčme ni imel denarja in tako je začel hoditi po sejmihi ter je izkušal z mešetarenjem zaslužiti kak krajcar. Počasi se je privadil tega posla in tudi živino je gonil v Trst; zadovoljen je bil, da so mu trgovci dajali le za pijačo in kruh, drugega ni zahteval. Obleko je imel jako slabo. Na glavi je imel velik klobuk, barve cestnega blata, z doli obrnjenimi krajci, z nategneno visoko, pa prevotljeno štulo. Rekli so, da ga je najbrže kakemu slamnatemu možu v koruzi snel raz glavo. Suknja ni bila njemu umerjena; bila mu je pretesna in prekratka; komolce je imel predrgnene, da je kazal srajco ali pa gol komolec. Prednji deli so se mu svetili kot oljarju. Vedna spremljevalka mu je bila zakrivljena, v dimu posušena drenova palica. Tak je bil Boštek Potlačen na cesti iz dolenskih sejmov v Trst.

Tudi njega se je Bog usmilil, in mu odvezel ženo. Boštek ni vzdihoval in žaloval, ampak je bil vesel njene smrti. Mislili smo vsi, da se bode vsaj sedaj spametoval, a stari norec se je začel ženiti in je lazil okoli starih samic, kakor mladenič dvajsetih let. Predno je drugo neumnost naredil, umrl je — menda že ni bilo Bogu všeč, da bi jo bil naredil. Pa kako je umrl! Našli so ga na ovsenih otepih ležečega gori nad

hlevom ; temno je gledal na strop, kjer je pajek predel svojo mrežo. Ne vé se, kaj je mislil takrat. Govoriti ni mogel več. Poslali so po gospoda, da so ga déli v sveto olje, potem je pa umrl. Nikdo ne vé, zakaj je moral Bošték Potlačen umreti. Bog nas varuj take smrti!«

»»Boter Komarjev, povejte še o stari Maruši!«« reče mlad vaščan.

»Ne morem!«

»»Dajte, dajte!««

Komar pogleda na uro. Bilo je že čez enajst. »Ne smem, sedaj je ura duhov, pustimo mrtvece! Bog daj večni mir njih dušam! Lahko noč!«

Komar vstane in gre domov. Za njim storé tudi drugi tako. Bilo je zopet tiho v Brnjačevi hiši.

Prošlih let spomin.

Sako bitje, vsako stvar,
Ki zazrè jo solnčni žar,
V tmo zagrneš črna noč!
Prošlih dnij le nikdar ne,
Ki spomin obseva je,
Naj je blag ali pekoč.

Saj kadar ves svet je v sèn
V mirni noči potopljen,
Duša sama nam bedí;
In iz srca globočin
Vstane nam tedaj spomin,
Ki nas boža ali skli.

A. M.

Tihi pozdrav.

Sred planine v tihem dolu
Znamenje stoji,
V vsi daljavi na okolu
Žive duše ni.

Smreke, jelke so družice
Znamenju samó,
Ž njih le redke gorske ptice
Pesmi si pojó.

Src nobeno ne sameva
Pred razpelom tem,
Potnik mimo le hiteva
Uren, tih in nem.

Le na večer je pozdravlja,
Solnce zadnji svit,
Ko od zemlje se poslavlja,
Pride je častit.

Z žarki zadnjimi poljublja
Sveto mu glavó,
In počasi se izgublja
V morja dno temno . . .

M. Š.

Črtice o rokovnjačih.

(Spisal Josip Benkovič.)

(Dalje.)

IV.

Omenili smo, da se je rokovnjaška zadruga v začetku tega stoletja zelo pomnožila.¹⁾ Ne le kmetom je bila rokovnjaška malha strah in groza, temveč i duhovnikom in grajščakom. Trepetajoč so pričakovali vsako noč vaščani in gospodje nenadnega napada, ker pred rokovnjaškim bêtom so odletavali od najmočnejših vrat najtrdnjshi zapahi. In čim bolj se je kdo zavaroval, tem hitreje so mu tolovaji vse pokončali, ako ne iz drugega vzroka, pa vsaj zato, da so kljubovali gosposki, češ, plesali nam bodete tako, kakor vam bodedo mi godli; mi ne priznavamo nikogar nad seboj!

Pred mnogimi cerkvami in gradovi so bile nastavljene ponočne straže, da bi hitro naznanjale grozečo nevarnost. V bran staviti se kmečki možaki itak niso drznili, a pomagali so si s tem, da so jeli zvoniti »plat zvona«. Vaščani, čuvši glas zvonov, planili so iz postelj, zgrabili rovnice, motike, sekire, vile in sploh vse, kar jim je prišlo v roke, ter drli k cerkvi iskat napadnikov. Prebivalci so bili tako silno razljučeni nad njimi, da so vsakega takoj pobili, kdor jim je le prišel v roke.

V vasi Potok tik Komende je stala precej imovita hiša. Nekega večera je potrkal na njena vežna vrata potujoč rokodelski pomočnik. Bil je nekoliko

vinjen in radi tega je precej robantil pred hišo, ko mu niso na prvi klic odprli. Domači so takoj spoznali, da to ni glas kakega domačega vaščana. V silnem strahu so jeli klicati na pomoč: »Zvonite! Zvonite! Roparji so prišli, roparji!« V zvoniku je začelo bítí »plat zvona«, in hipoma je tekla vsa vas k cerkvi in odtod k dotični hiši. Razjarjeno ljudstvo je ubogega tujca pobilo na tla in ga tako neusmiljeno steplo, da je drugi dan umrl. Pred smrtjo še je povedal, kdo in odkod je.

Ta žalostni dogodek nam priča, kako strastno so se sovražili kmetje in rokovnjači. Časovné razmere so bile take, da si je moral zatirani poljedelec sam delati pravico in mir, ako ni hotel prepuštití sebe in svojega domovja podivjanim lopovom na milost ali nemilost.

Dimitz pravi sicer¹⁾, da je francoska vlada popolnoma zatrla glasovito roparsko četo, »ki je vznemirjala prebivalce v Primorju, zlasti v Istriji in na Kranjskem.« A zelo se moti. Rokovnjaška moč je prav v oni dôbi bujno

¹⁾ Dimitz. Gesch. Krains. IV. Laibach 1876. S. 308. »Endlich vervielfältigte der Gerichtsstillstand und die Menge der im Lande herumstreifenden österreichischen Deserteure die straflosen Räubereien und Verbrechen und machte die Lage der Besitzenden vollends unerträglich.«

¹⁾ Geschichte Krains. IV. S. 315. »Die zahlreichen Räuberbanden, welche, eine Erbschaft der früheren Verwaltung, die Strassen vorzüglich in Istrien, auf dem Küstenlande, aber auch in Krain bis vor die Thore von Laibach unsicher machten, wurden durch das kräftige Eingreifen des Gouvernements, durch das standrechtliche Verfahren und die mit demselben verknüpfte Anordnung, die Todesurtheile in der Heimat und vor dem Familienhause der Verbrecher vollziehen und letztere dort auch am Galgen vermodern zu lassen, insbesondere aber durch die von Marschall Marmont selbst im Jahre 1810 verfügte Massregel, die Gemeinden für die in ihren Bezirken verübten Raubanfälle verantwortlich zu machen, nach und nach ganz ausgerottet.«

cvetla. Še le naporom avstrijske vlade se je posrečilo vsaj nekoliko omejiti roparsko silovitost. Bilo je pa tudi silno težavno krotiti družbo, ki je bila tako čudovito premetena in zavarovana, da so se ljudje pred njo kar križali.

Ako so kdaj katerega ujeli in ga izpraševali o njegovih bivših tovariših, molčal je, kakor mutec. Ž njim vred so potegnili na kol tudi rokovnjaške skrivnosti. Kadar je sedel kdo izmed njih na tožni klopi, oblezovali so ga dotlej, da je ali ubegnul ali izdahnul na lesenem stebru. Včasih jih je sicer kdo izdal naznanivši njih skrivna bivališča, a predno so dospeli zasledovalci na dotični kraj, odnesli so jim roparji že davno peté. Ponujali so se celó svojim sovražnikom v vodnike po temnih goščavah in jih navajali često v ravno nasprotno divjine. Slednjič so izginili iz njih srede tako nenadoma, kakor bi se bili v zemljo udrli. Da bi pokazali rokovnjači svojim lovcem, kako nespametni so, da jih zasledujejo, porazstavili so se po raznih hribih. Dočim je vojna četa v dolini sem in tje blodila, oglasil se je prvi lopov na hribu. Vsi so planili za njim po hribu navzgor. Toda predno so dospeli do vrha, vabil jih je že drugi na nasprotnem vrhu k sebi. Hiteli so zopet za tem glasom, a že med potjo so slišali, kako se jim porogljivo smeje lopov na tretjem hribu. Tako so mamili često po več ur dolgo rokovnjači svoje lovec. Razkropiti se pa gonjači niso upali, ker vsakdo je dobro vedel, da bi ne odnesel zdrave kože, ako bi ga le en sovražnik zasačil. Utrujeni, še bolj pa razsrjeni nad tako brezuspešnim delom so se vračali lovci domov; v zahvalo pa so jim doneli na ušesa porogljivi klici iz vseh gorskih vrhov.

Vsak rokovnjač pa, ki je prišel lovcem v roke, visel je v kratkem na lesenem

kolu. V tem času so stale vislice na prav mnogih krajih. Pri Kamniku na primer so bile dvoje: pri »krvavem znamenju« ob okrajni cesti v Kranj in v Dúplici (nad sedanjo Planavšekovo hišo) pod smreko s sedmerimi vrhovi.¹⁾ Tu je viselo leta 1816 pet rokovnjačev ob enem. Ljudstvo govori še sedaj o strahovih, ki se bojda prikazujejo na krajih, kjer so nekđaj obešali razbojnike. Take vislice so bile tudi tik »Ud-nega boršta«.

O posameznih rokovnjaških lopovih iz te dobe ni mnogo znanega, ker so ljudje, ki so to pomnili, večinoma že pomrli. Koliko je v Jurčič-Kersnikovem romanu »Rokovnjači«, čigar dejanje se vrši baš v teh letih, zgodovinskega jedra, ne morem dognati. Ferdinand pl. Basaj je bil bojda v tem času rokovnjaški glavar. Za rusko-francoske vojske pa je pobegnil na Rusko. Ako je imenovani Basaj zgodovinska oseba, bil je morda v bližnjem sorodstvu z onim P. P. Glavarjevim prijateljem Jernejem Basajem, ki je bil karlovški polkovnik in pozneje povišan v baronski stan. Bil je rodom Komenčan, sin kmečkih roditeljev. Polonica pa, okoli katere se suče vse dejanje v dotičnem romanu, umrla je na Rovih leta 1880.

V zvezi z rokovnjaštvom je bila izvestno tudi ona velika tolpa kmetov, ki je stala 30. januarja 1810 v Ljubljani pred vojnim sodiščem, čigar predsednik je bil baron Rousille²⁾. Med za-

¹⁾ Ljudstvo je o nji pripovedovalo, da si bodo pod njo trije mogočni kralji po krvavi vojski v miru podali roke, in da bo potem zavladal mir po vsem svetu. Pred nekaj leti je udarila strela v to bojno drevo in končala okoličanom nado.

²⁾ Dimitz (Gesch. Krains. IV. S. 315, 316) imenuje ta roparski napad »eine verdammenswerte That, in welcher wir aber wohl nur einen verspäteten und sicher nicht mehr zeitgemässen Ausläufer der verunglückten Octoberinsurrection

toženci je bilo 32 kmetov iz Št. Ožbalda, Trojan, Hrastnika, Brda in iz drugih sosednih krajev. V tožbo je bil zapleten tudi Anton Rozman, lokalni kapelan v Št. Ožbaldu, dalje Pavel Zore, učitelj v Št. Gotardu, Zuchiatl (oče in sin), bivši učitelj ravno tam, in Ignacij Fajenec, sodnik pri Gamberški graščini. Obdoližili so jih, da so v Črnem Grabnu pri Trojanah skrivno umorili nekatere francoske vojake in častnike, med njimi tudi Boissac - a, kapitana - adjutanta, in Vernazza, tajnika in tolmača dubrovskega vojvode maršala Marmonta. Vsi zatoženci, razven šestih kmetov, katere so takoj izpustili, bili so obsojeni k smrti; a obsodba se je izvršila menda le nad šestimi glavnimi zločinci, ki so bili postreljeni za pokopališkim zidom pri sv. Krištofu v Ljubljani.

V.

Okoli leta 1820 je rokovnjaško rogoviljenje nekoliko potihnilo, toda tem silneje so zopet vzrojili, ko so stopili na pozorišče oni sloviti in siloviti razbojniki Veliki Groga, Dimež in Črni Jurij. Dočim so jih doslej nazivali ljudje le roparje ali »ravbarje«, nadedli so jim sedaj stalna imena: rokovnjač, plajšar, malhar itd. V dobi od leta 1825 do 1843 je dosegla rokovnjaška moč in nasilnost svoj vrhunec. Marsikatera kranjska, južnoštajarska ali koroška fara ima izvestno v svojih maticah iz teh dveh desetletij zabeležen kak cerkven rop ali drug zločin, ki se je pripetil v isti duhovnji. Koliko ubojev se je zvršilo v tem času, koliko tatvin in ropov!

V Mengšu so ukradli iz tabernakeljna farne cerkve kelih s posvečenimi hosti-
zu sehen haben.« — Vojno sodišče je dalo vso sodbo natisniti v francoskem, nemškem in slovenskem jeziku in jo v 600 izvodih razširiti po deželi. Prim. Ljub. Zvon VII. 1887, str. 547—552, kjer je natisnena sodba v slovenskem (menda Vodnikovem) prevodu.

jami in mnogo drugih zlatnin. Hostije so stresli v neko luknjo globoko v gozdu, zlatnino pa so stolkli na drobne kosce. Ko so jo pozneje v neki hiši topili, vnela se je hiša in velik požar je nastal. Hostije so pozneje našli in slovesno prenesli v cerkev nazaj.

V Komendi je izginil iz cerkve dragocen kip sv. Petra, farnega patrona. Bil je vlit iz čistega srebra in nad en komolec visok. Podarila ga je komendski cerkvi neka italijanska plemenitnica radi obljube.

Nekje na Koroškem so okradli okrajno blagajnico in odnesli mnogo tisoč gol-dinarjev, katere so potem v gozdu zakopali.

Nekega večera je prišlo pet rokovnjačev k Janezu Čemažarju, duhovniku pri Sv. Joštu nad Kranjem. Zahtevali so ves denar, kolikor ga ima. »Gospod so bili popolnoma mirni; prosili so može, naj le nekoliko počakajo, in kmalu bodo prejeli, česar iščejo. Šli so v drugo sobo in se tam nekoliko časa mudili. Čitali so nekaj iz »črnih bukev« in so tistim roparjem »naredili«, da se niso mogli ganiti z mesta. Prišli so možje in vse uklenili.« Tako mi je pripovedoval Egidij Naglič.¹⁾ Izvestno je imel duhovnik pri

¹⁾ Egidij Naglič je 86 let star mož, menda edini še živeči dejanski rokovnjač na Kranjskem. Starček je visoke postave ter nenavadno čil in krepak, le oči so mu skoro popolnoma opešale. Spominja se še Francozov in rokovnjačev iz te dobe. Pozneje je, žalibog, i sam zabredel v to družbo in ostal pri nji dotlej, da se je razkropila. Bil je dober znanec Velikega Groge. O prošlem življenju govori jako nerad. S solzami v očeh mi je pravil nekdanje zgodbe, a mnogo je zamolčal. Med drugimi mi je povedal, da so se oni dvanajsteri rokovnjači, ki so smeli nositi malhe križem čez rame, nazivali »kapitane«. Dočim stari ljudje navadno ne morejo prehvaliti »svojih časov«, hvalil je ta starček le sedanost, češ, sedaj morejo pošteni ljudje vsaj mirno spati pod svojo streho.

sebi skrito stražo, katero je v zadregi pozval na pomoč.

Enake goste je vsprejel ondaj marsikak duhovnik.

Okolu leta 1840 je vrelo zlasti v komendski, vodiški in cerkljanski fari.¹⁾ V Komendi je bil za te dôle župnik France Dolicelj, mož trdne volje in strogega značaja; duhovni pomočnik pa mu je bil Kajetan Huber, znani pesnik nekaterih slovenskih popevk (n. pr. »Otok bleški«). Ta dva sta se v zvezi z vodiškim župnikom Jernejem Arkotom in kapelanom Ignacijem Valenčičem zrotila proti rokovnjaškemu nasilstvu. Valenčič je poročal kranjskim stanovom o tej strahotni zalegi. Vsi štirje pa so navduševali kmetovalce, naj si sami pomagajo, kolikor si morejo, ker vlada ničesar ne stori. Huber sam se jim je postavil na čelo ter s puško na rami preganjal po gozdih strahotne prebivalce divjin.

A kmalu je bilo neustrašenim duhovnikom maščevanje za petami. Neko deževno jesensko noč l. 1841 potrka neznan človek na vrata župnijske hiše v Komendi. Župnik, prebudivši se, vpraša prišleca, kaj želi. Ta ga milo prosi, naj za božjo voljo brzo vstane in hiti previdet njegovo smrtno obolelo mater na Mlako (vas, ki je pičle pol ure oddaljena od cerkve). Gospodu se je takoj zazdela stvar sumljiva, zlasti ker je vedel, da v imenovani hiši po dnevu še ni bilo bolnika. Vedoč, kako gorki so mu rokovnjači, da ne bi bilo varno pasti jim v roke, odgovori, naj privede tujec dve znani mu verodostojni priči, in takoj pojde k dotični bolnici. Grozno kolneč mož odide.

¹⁾ O rokovnjačih iz teh farâ mi je poročil gospod Andrej Mejač iz Komende. Poslal mi je tudi uradne listine tičoče se te družbe. Za vse mu izrekam svojo srčno zahvalo.

Drugo jutro se napoti župnik v isto hišo in najde ženo, ki o vsem tem ni vedela ničesar, popolnoma zdravo. Kmalu potem pa se je raznesla po vasi vest, da je pet najsilnejših rokovnjačev pričakovalo župnika na Gmajnici — na pol poti med cerkvijo in Mlako — ki bi mimogredočega usmrtili.

Ker jim je izpodletel prvi zlobni poskus, hoteli so ugonobiti kapelana. Huber je hodil vsak dan večerjat v bližnjo hišo Glavarjevega beneficijata. Bilo je v adventu leta 1841. Kapelan je šel po navadi v mraku k svojemu tovarišu. Ne sluteč nič hudega, ni zaklenil doma vseh vrat. A baš v tem času so se pritepli v vas lopovi na tihem, kakor duhovi. Eden je stopil za bližnje drevo, da bi ustrelil gospoda domov se vračajočega; nekateri so se polastili kapelanije, in drugi so se postavili na stražo. Huber se je danes nenavadno dolgo mudil; še le tožen glas »plat zvoná« je dvignil kramljajoča duhovnika. Vaška straža namreč, ko je hodila okrog cerkve, začula je ropotanje v kapelaniji ter jela z zvonovi klicati na pomoč. Predno pa so se stekli vaščani na mesto, izginili so vsi razgrajalci, kakor senca.

Prihodnjo nedeljo 21. decembra pa je gospod Kajetan goreče navduševal svoje poslušalce s prižnice, češ, da je nasilnost te roparske druhali prikipela do vrhunca in da je skrajni čas, da se vaščani zberó v močno tolpo in preženó za vselej svoje tlačitelje. S svetim srdom jih je rotil, da se morajo postaviti v bran, ako hočejo sploh kdaj doseči še ljubi mir. Kmete je ta govor tako razvnel, da so sklenili takoj drugi dan poiskati sovražnikovo gnezdo. Neki pastir jim je naznanil, da zahajajo rokovnjači po noči in po dnevu v krčmo pri »Žverci« na Spodnjem Berniku v cerkljanski fari. V strahu, da ne bi

ta njih zarota prodrla prekmalu do rokovnjaških ušes, delali so vse na tihem.

A Huber je iznova izkusil, kako nevarno je hujskati na razbojnike. Takoj prvo noč se jih je pritepla cela vojna nadenj. Nekdo je nastavlil lestvico na okno kapelanove sobe in se priplazil v predsobo; hotel je gospoda umoriti. Kajetan pa je slutil, da ga lopovi ne bodo pustili brez maščevanja. Postavil je zato v svojo predsobo korenjaškega moža.¹⁾ Ropar, stopivši v izbo, ni opazil v temi čuvaja, a ta ga je videl dobro na svetlobi pri oknu. Sprožil je puško in ga zadel v peto. Rokovnjač je šinil preplašen skozi okno.

Toda sedaj se niso dali takoj odgnati, misleč, sedaj ga moramo dobiti, ali pa nikoli. Naskočili so iz nova kapelanovo stanovanje. Huber in njegov čuvaj sta streljala skozi okno in klicala ljudi na pomoč. V zvoniku je jelo biti »plat zvoná«. Tolik hrušč v tihi noči je predramil vaščane iz spanja, in vsakdo je tekel oborožen z vsakovrstnim kmečkim orodjem oblegancem na pomoč. V najhujši sili so planili lopovi še enkrat nad kapelanijo, a tudi sedaj zaman. Ogromna množica ljudij, ki jih je obkolila in od zadej pritiskala na-nje, preplašila jih je slednjič, da so zbežali.

Drugega dne (22. dec. 1841) zarana se je napotila velika tolpa kmečkih možakov in mladeničev iz bližnjih vasij proti Berniku, ki je nekaj nad eno uro oddaljen od Komende in leži ob okrajni cesti iz Kamnika v Kranj. Hoteli so biti odločilni boj s sovražnikom. Ko so bili kmetje že blizu zloglasne krčme, zagledali so jih lopovi in zbežali pred njimi na vse strani. Lovci so planili za njimi; rokovnjači pa so streljali nanje z dvo-

¹⁾ Ta mož (Jurjevec s Klanca) je umrl preteklo leto.

cevnatimi puškami. Kmetje so večino zajeli izmed njih, pobili jih na tla in povezali; a še na tleh ležeči so se branili z dolgimi noži. Vse ljudstvo je od veselja rajalo in slavilo zmagoslavje nad krvoločnim rokovnjaštvom.

Jetnike so naložili na vozove in jih peljali v Mekine, kjer je bilo za tega časa okrajno sodišče. Celo pot jih je spremljala velika množica ljudij, ki so zabavljali v verige ukovanim lopovom in udrihali po njih, kolikor so le mogli. Ko so jih peljali skozi Komendo, bili so vsi že tako zelo otolčeni, da jih je ukazal okrajni komisar, ki je bil slučajno tu navzoč, vzeti z vozov in nesti v grajščinski skedenj, da bi vaški zdravnik preiskal njih rane.¹⁾ Toda okoli vjetnikov se je nabralo toliko ljudstva, da zdravnik ni do njih ni mogel priti. Vsakdo je hotel ohladiti svoj srd nad lopovi in se zmaščevati za tolike krivice. Brez usmiljenja in brez prenehanja so mahali po njih, in ako je hotel kdo braniti ali vsaj milovati uboge trpine, bil je sam v nevarnosti, češ, ta je tudi njih zaveznik. Pravijo, da je neki onemogel starček samo vihtel težak kol nad enim lopovom, ker radi starosti več ni mogel udariti. Rokovnjači so tarnali in prosili usmiljenja; a razljučeno ljudstvo se jim je rogalo in zabavljalo ter še hujše udrihalo po njih in besnelo. Uvidevši, da je vse svarjenje zaman, ukazal je komisar napadnike siloma razgnati, rokovnjače pa naložiti zopet na vozove in jih peljati v Mekine.

Kakor vrabci obkrožujejo sovo, ako jo zasačijo po dnevu na planem, tako so se zaganjali ljudje na vozove in kričali in mahali. Temu se ne moremo čuditi, ako premislimo, koliko hudega so oni prizadeli mirnim kmetom.

¹⁾ Glavarjev beneficij je zvezan s hiralnico in ta ima svojega izprašanega zdravnika.

Dasi je žalostno in nekrščansko, vendar je umljivo tudi to: ko so šli mimo neke hiše, prosil je eden trpinov za požirek hladne vode, da si zmoči zasušena in s krvjo zalita usta. Toda mesto vode je dobil nekaj udarcev. Tri izmed njih so tako silno stepli, da je eden že med potjo umrl, druga dva pa kmalu, ko so jih v Mekinah odložili.

Ta strašni dogodek, ki je vzbudil povsodi splošno pozornost, zakrivila je največ vlada sama. Cele vasi in soseske so zopet in zopet prosile pomoči zoper rokovnjaško nasilstvo, ki jih je privedlo do obupnega sklepa, svoje domove zapustiti in iskati varnejših krajev, a vlada je stalno molčala in ako je sploh katero zinila, to pač nič ni pomagalo, ker je vse ostalo le pri besedah. Taka hladnokrvna nebrižnost je lahko spravila zatirane kmete v opravičeno nevoljo in k odločnemu koraku na svoje roke.

Sodišče je začelo takoj preiskavo seveda i proti rokovnjačem i proti kmetom. Mnogo sicer poštenih mož so dejali pod ključ, in vsakdo je sedel po nekaj mesecev. Devet kmetov je bilo zaprtih še leta 1843.

Nekoliko časa potem ni bilo slišati več o kakem novem grozodejstvu. Rokovnjači so se pomaknili v druge kraje in kapelan Huber se je poslovil od Komende. Toda ta mir je bil le nekako premirje. Ob obletnici zmage nad rokovnjači so se zopet jeli ponavljati, izprva po malem, potem pa vedno hujše. Velikonočno nedeljo je zgorela ona hiša, kjer niso privoščili prosečemu rokovnjaču požirek vode; kmalu potem so zažgali tudi grajščinski skedenj.

Najokrutnejše pa se je maščeval Črni Jurij nad onim paštirjem, ki je ovadil rokovnjaško shajališče. Vjel je dečka in ga v samotnem gozdu razpel za roke in noge med dva kola nad velikim mrav-

ljiščem. Privezan je bil tako trdo, da se niti ganiti ni mogel. Tako razpetega je popustil. Nekoliko dnij pozneje so našli pastirja vsega razjednega. Oči so mu bile izkopane, meso na mnogih krajih navrtano, a živel je bojda še. Ko so ga odvezali in položili na tla, stresel se je nekoliko in umrl. Grozno, pregrozno!

A kaže nam skrajnost, do katere privede človeka strast, kaže nam nespamet onih modroslovcev, ki govore o prirodnem plemenitem stanju človekovem.

K takim groznim zločinom je podkurila rokovnjače zlasti novica, da je komendska srenja poslala cesarju Ferdinandu samemu prošnjo, da se jih usmili in jim pošlje pomoči zoper neznosno nasilstvo. Res je 12. marca 1843 poslal tedanji komendski župan Aleksij Kern vladarju prošnjo, v kateri komendska soseska »klečé prosi, da bi Njih Veličanstvo blagovolilo kaj ukreniti za iztrebljenje neukročenih lopovskih čet (unberührte Gaunerbanden) iz njih soseske in iz sosednih okrajev«.

Ta prošnja obsega pet pól in je v mnogem oziru jako zanimiva, ker nam pojasnjuje neznosni stan ondodnih prebivalcev. Sledé naj tu le nekateri odlomki:

»Kakor pribega dete, ki si samo ne more pomagati in se braniti, v sili in nevarnosti s popolnim zaupanjem v obrambo svojega očeta, tako smo tudi mi . . . prisiljeni v skrajni nevarnosti svojega življenja in imetja položiti sledečo prošnjo z najpopolnejšim zaupanjem pred prevzvišeni prestol . . . Ne prosimo, da bi se nam zmanjšali davki, niti da bi se izpremenila kaka . . . postava, temveč prosimo za varstvo svojega imetja in celó za svoje ne varno življenje! Povod tej prošnji nam dajo neki lopovi, tatinske in roparske druhal, ki se že mnogo let klatijo v naši okolici

in katere vlada takorekoč molčé trpi. Znani so splošno po Kranjskem z raznimi imeni, kot »Rakonači (sic!), Plajšarji, Malharji« itd., da so tujemu blagu zeló nevarni . . . in so zadnja leta narasli v veliko število. Kako zeló so po tem izvržku človeštva v nevarnosti vsi okoli ležeči okraji: okolica Ljubljana, Brdo, Tržič, Smlednik in zlasti naš rodni okraj Mekine, dovoljujemo si preponižno oznaniti po priloženem popisu ¹⁾, iz katerega bo Nj. c. kr. apost. Vel. blagovolilo milostno uvideti vso njih škodljivost in grozovitost.«

Nato opisuje listina napad na kape-lana 22. decembra 1841, ko so razbojniki trikrat naskočili hišo, druge tatvine in zločine ter slednjič oni poboj rokovnjačev. Omenja tudi onih devet posestnikov, ki so za tega časa še sedeli v ječi in jih izkuša tako opravičiti, da bi jih pomilostili. Kot vzrok, da se obračajo s to prošnjo neposredno na cesarja samega, navaja sledeči razlog: »ker v kljub premnogim, iskrenim prošnjam, katere so poslali i c. kr. okrožnemu sodišču i visokemu deželnemu predsedništvu v Ljubljano i visokemu kriminalnemu nadsodišču v Celovec niti najmanjše pomoči niso dosegli«, zato se obračajo nanj z otroškim zaupanjem, da jim bo on, kot vedno skrbni oče, gotovo prihitel na pomoč. Potem dostavijo nasvèt, kako bi se moglo lopovom najpreje priti do živega; polové naj jih namreč vse od prvega do zadnjega in jih pošljejo v oddaljene kaznilnice in prisilnice, da se ti »roparski veterani« in »v zlobnosti eksaltirani ljudje« ne bodo več vrnil, in se ne bode bati zopet novega zaroda. Živo slikajo potem svojo revo radi te stiske, češ, »kaj preostaja že itak ubogemu podložniku v njegovem siromašnem življenju

¹⁾ Ta priloga se je žalibog izgubila.

prijetnega na svetu, ako vidi ne le svoje, v potu obraza prisluženo imetje, s katerim pa še družina komaj shaja, temveč tudi svoje življenje v vedni smrtni nevarnosti.« Vlada je prepričana, da sredstva, katera je doslej vporabljevala zoper to nasilstvo, nikakor ne zadoščajo, ker čisto nič ne pomaga, ako ujamejo tega ali onega lopova, ko je drugih še čez mero v gozdovih. Vse sile naj se torej združijo in rešijo deželo te nadloge (Landplage), »ker sicer bodo ubogi seljaki v obupnosti prisiljeni storiti zadnje korake, da zapusté te nevarne kraje, kjer si niso niti življenja svesti, in da primejo za beraško palico«. Konečno ponavljajo še enkrat svojo iskreno prošnjo in trdno nado, da jih cesar, kateremu je geslo »recta tueri«, ne bode pustil osirotele, temveč da bo takoj stegnil nad nje svojo mogočno očetovsko roko.

Temu nujnemu prosilnemu klicu se je vlada povoljno odzvala. Začeli so se na mnogih krajih lovi na rokovnjače; za glave njih voditeljev so razpisali celó nagrade.

A tudi sedaj niso bili uspehi taki, kakoršnih bi mogli pričakovati. Prepodili so sicer iz nekaterih krajev drzovite lopove in nekatere tudi polovili, toda večina njih se je poskrila v najtemnejše gošče na visokih gorah in tam v miru žedela, dokler je besnil vihar zoper nje. Hodili so iz dežele v deželo, po mestih in vaseh kot potniki, ali so služili tu in tam pri kaki hiši, da so se zavarovali pred vohuni. Skrivaj pa so bili še vedno v zvezi z glavno tolpo, katero so zalagali z vsakovrstnim nakradenim blagom.

V Kamniku je neki hlapec gospodarju podavil po noči vso kuretino, da bi jo poslal v gore »za dober namen«. A prhutanje in kokodakanje ubogih živalic je izdalo neusmiljenega mesarja.

Dejali so ga pod ključ; prihodnjo nedeljo pa si je moral navezati na hrbet vse one podavljene kure in piščeta ter jih v spremstvu dveh stražnikov nesti pred farno cerkev, da ga je videlo vse ljudstvo, ki je šlo ravno od maše. Ko

so ga izpustili, pobegnil je v gore med svoje »brate«, in vsi so zvedeli, kakega »tička« so imeli.

In to ni bil edin tak slučaj.

(Dalje.)

Nekaj porabnih mislij o slovenščini v govoru in v pismu.

(Piše *France S. Lekše.*)

(Dalje.)

20. „*Umetalen, umetelen, umetelnost*“, künstlich, die Kunst. »Staroslovénski »umételi« m., poleg »umételinù«, m. der Kundige; »umételinù« kundig, novoslovénski (v Laščah): »umétaven, vna, vno«, (piši: »umétalen, lna, lno«) adj. geschickt, »umétavnost« (piši: »umétalnost«) f. die Geschicklichkeit; zatorej najpravilneje: »umétalen«, »umétalnost«; poleg tega po starej slovenščini »umételen«, »umételnost«; nepravilno je: »umételjen«, »umételjnost«; a do konca pogrésne so naše nove skovanke: »uméten«, »umétnost . . .«, to je po mojih mislih resnica; a dokazovanja o tem vendar nijsem hotel dognati niti v »slovnički«, ni tukaj, ker bi vzelo preveč prostora,« pisal je pred desetimi leti pokojni Fr. Levstik¹⁾, »naš najboljši nslov. slovničar«, kakor ga imenuje rajni profesor Anton Raič.²⁾ Samo škoda, da »dokazovanja o tem ni dognal« in pa da je ravnal nedosledno. Uči namreč: »nepravilno je »umételjen«, »umételjnost«, in sam tako piše, in po njem drugi. Naj si je bil na glasu jezikoznanec, vendar je ostal gledé na rečeno besedo »glas vpijočega v puščavi«, ali bolje, rekel bi, na zelenici slovenskega jezika, kjer tako brstno poganjajo tujke, skovanke in slovanke,

za domače besede. Naši predniki so že imeli besedo *umetelnost, umetelen, umetalen*, in ljudstvo pozna *umetaven, umetavnost* in tudi govori: zakaj nam treba potem za nemško »Kunst, künstlich«: umetnost, umetelnost, umetnija, umeten, kakor se sploh piše in tudi bere celó v najnovejšem besednjaku.¹⁾ »Umetelnost« je nepravilno, »uméten« in »umétnost« do konca pogrésno — po Levstiku. Vendar mislimo, da se bodedemo te (t. j. umetnost-i, ker je v hrvatsko-srbskem jeziku tudi navadna beseda) javaljne odkrižali. Dobro bi bilo sicer, ker imamo domačo besedo za to, a »umetnost« bode težko kdaj popolnoma domača. Kar vèn pa iz knjig in besednjakov z besedo »umetnija«, katera je prava skovanka, kar mi priča obrazilo »nija«, katerega »zdaj vse čiharno slovanstvo néma, piše Levstik²⁾, razven nas, katerim je najprvo oča Marko (1781. l.) zapljúnil besede, kakeršne so: »abotnija«, die Thorheit, »prostnija«, die frei Herrschaft, »zdravnija«, die Arznei . . . ter za njim je iz Gutschmannovega perésa (1789. l.) prišlo: »škofnija«, das Bisthum, »vesnija«, die Dorfschaft . . . potem iz Vodnikovega: »sodnija« in iz Metelkovega³⁾ (na 42. str.): »gornija«, das Berggericht; a pozneje

¹⁾ Nauk slov. županom. Fr. Levstik. V Ljubljani. VI. 198.

²⁾ Stapleton.

¹⁾ Janežič-Bartel, str. 395, 396.

²⁾ O. c. pag. 194.

³⁾ Lehrgebäude der slov. Spr. str. 42.

smo poróдили nestvor za nestvorom: »obrotnija, uradnija . . !« itd. Kajpada vkoreninjenih in potrebnih besedij, kakor »kompanija, kaplanija . . .« — tujk — ne graja nihče, ampak druge, katerim se lahko izognemo. Vsaj nam zadoščajo: »abotnost, lastnost (bolje svojstvo), sodišče, obrt . . .« in kaj nam treba »lastnija, sodnija, obrtnija, umetnija . . !« »Vredno bi bilo«, ponavljamo z Levstikom, »takej barbarščini slovó dati!« Kar je naposled na besedi slovenski, katera nam rabi za nemško: Kunst, bil bi za edino: *umetelnost*, in njegov pridevnik *umetelen*. Tako treba pisati, izgovarjati pa »umétewnost. umétewèn.« Zakaj tako so pisali naši predniki (tudi *umetalen*) in tako približno se govori tudi med slovenskim narodom. Zato razun rečenega še nekoliko vzgledov v dokaz! Bohorič: »peritus belli vmételân vojfkovanja . . .« »kunfht, fhti, ars, kunst, vmetelnoft, fti . . .«²⁾ Dalm. »Satu jeft vshe tebi pofhlem eniga modriga Mosha . . . taifti vmeje delati od Slata, od Srebra, Brona, Shelésa, Kamenja, Lessa, shkarlata, gelih shid, platna . . . vse shlaht isresovati, in vse shlaht vmetalnu sturiti, kar se mu naprej da . . .« II. buk. Kronike c. II. p. 235. Cfr. Sir. I. in II. list Tim. Hebr. Japelj II. b. Kronike II. 7. »Pofhli mi tedaj saftópniža mosha, kateri se na dela is slata, inu frebra, is brona . . . inu višhnovih shyd saftopi, inu sna isresane dela dóbbfti s' timi vmetalniki vred . . .« Pri Japlju³⁾ imamo poleg »vmetalén« že »umeten«. Pri Dalm. nisem našel nobenkrat na samostalnik »vmetelnoft, ampak on ima »kunfht«: »po kunfhti téh, kir pilde delajo . . .« »po Apotekarfki kunfhti sturjenu«; II. Kron. II. XVI. »Kunfht« rabi Dalm. za pomen, kateri sem slišal tudi dandanes med ljudstvom t. j. »prebrisan, prekanjen«. Cfr. I. Mojz. III. Potemtakem bi imeli: *umeti, umejem, umetelen, umetelnost, umetelnik* — poleg *umetalen, umetalnost, umetalnik*.

21. „Život.“ Nihče ne more menda hvaliti pisave onih, kateri rabijo kako

besedo v istem sestavku, v isti knjigi, v istem časopisu v dvojnem pomenu, kakor je navadno z besedo *život*, katera pomenja včasih »der Leib« včasih pa »das Leben«. Grajati treba tako navado, bolje razvado, nekaternikov, kadar pišejo kaj za priprosto ljudstvo, kakor so knjige Mohorjeve družbe. O tem mislim se je že vsakdo prepričal in mi ni treba praviti vzgledov. Samo to rečem, da mi je bolj po godu »življenje« (takisto »življenjepis), ko *život*; to je bilo tudi skoro edino nekđaj v pisavi in je še v govoru. *Život* našemu narodu pomeni navadno »der Leib, Körper«. »Kako lepega života je . . .«¹⁾ Toda morebiti mi kdo oponese, da je *život* še v staroslovenščini zabeležen. To je čista resnica. Vsaj tudi Levstik²⁾ piše: »život znači najprvo to, kar imenujemo »življenje« das Leben«. Tudi naši predniki so pisali poleg »leben, leban, življenje« tudi *život* = das Leben. Toda to nas ne sme motiti. Zakaj sedaj se govori *život* = der Leib, Körper, in tako je že pisal tudi Dalmatin. »On néma tudi obene Plate delati na fvoji Glavi, ni fvoje Brade obriti, inu na fvoim shivoti obeniga fhrinffa si resati . . . inu néma jéfti Svetiga: temuzh ima poprej fvoj shivot s' vodo kópati . . . III. Mojz. buk. XXI. XXII. Japelj . . . inu od tega ne jéfti, kar je pofvezhenu: ampak po tem kadar bo fvoj shivot s' vodo vmyl.« III. Mojz. XXII. Vramec³⁾ piše: »Sto ie potrebno kerfcheniku obrezati i ochifz-titi? fzerce, ochij fzlifanie, vzta, iezik, hogenie, hotenie, pofelenie, ochi, ofztale kotrige ne nofem feleznim, nij kamenom, nij telo ali fi u o t (= život) nij vude kakoie Abrahamu zapouedano bilo nego duhom fiuim . . . str. 30. . . i fztrahom pofzlufati, imenuuati, i on chafz znutra i zuuna na zercze i fi u o t e moien pochtenie mu chiniti . . . ibd. Za Leben ima »žitek«, . . . da . . . gore vsztanemo v fijtek vekieuezhni . . . 16 ibd. Gutschmann⁴⁾ »Leben das shiuljenje, shivetje, Leib telu shivot, Körper shivot, telu, truplu

¹⁾ O. c. p. 207.

²⁾ Prim. pisavo Stritarjevo.

³⁾ Vramecz, Postila. 1585.

⁴⁾ O. c. pag. 161, 171, 173, 552, 557.

¹⁾ Prim. Jan.-Bartel, str. 271, 262, 395.

²⁾ Cfr. Arct. H. 1584. I., str. 5, 57, 136.

³⁾ Primeri tudi »Japljeve pridige«. 8.

Körper todter Leib . . .« Miklosich piše v svojem epohalnem delu¹⁾: »slov. živeti . . . živ život leib . . .« Život za nem. das Leben torej ni priporočati. Zakaj, kjer se rabi v pomenu das Leben, dandanes dela le zmešnjavo. Najbolje bi bilo splošno rabiti: »življenje« za Leben, »život, telo« za Körper, in »truplo« za Leichnam cadaver.²⁾ Tako razliko, najsi ne prav natanko, ima tudi ljudstvo po nekih krajih.

22. „Časi“. Kakor je »bliz, blizu und blizi richtig, nur blizu nicht«, pravi gospod Levec³⁾, takisto mislimo tudi za časi in ne »včasi, včasih, časih«. Ako povem, da tako govori ljudstvo po nekih⁴⁾ krajih sploh in da so tako pisali splošno naši predniki, je menda dovolj. Trubar: »V tim fe moli fubper to veliko shaloft inu tesku ferce kateru zhafi pade tudi na verniga zhloueka, inu tu pride zhaffi od hudyzha, zhaffi od hudih ludy.« Psalt. 31. str. Dalm.: »Inu najfi zhafsi tudi veffelje vmejs pride taku vfai tuištu dolgu ne terypy.« Predg.

Okoli Maribora govore navadno »časti« p. časti grem = časi grem. V ptujskem okraju (Št. Marjeta, Haloze) pomeni »včasi« gleich, »včasi bon priša«, gleich werde ich kommen.

23. „Družaben, družabnik.“ Marsikdo se bode kar naglo odrezal: »ne, družbenik, družben pravi se Gesellschafter, gesellschaftlich, Mitglied«, kakor piše novejši besednjak⁵⁾. A to bi bilo prenagljeno. Zakaj kdor pozna malo glasoslovni razvitek našega jezika, mora priznati, da je »družben, družbenik« po ‚hrvaško‘ kakor ‚služben, službenik‘. Prva in druga beseda sta tako pisani prav dobri srbsko-hrvatski, ne pa slovenski. Samostalnika, iz katerih sta rečeni besedi izvedeni, imata v staroslov. obliko: »služba, družba«. Po slovenskih glasoslovnih pravilih dobimo od stsl. služba, službьnъ, službьnikъ, rusko: služebnik; poljsko: służebnik;

češko: služebnik; srbsko: službenik; in slovensko *služabnik*, kakor sploh pišejo naši predniki (Dalm. Trub.) in ljudstvo večinoma govori, izvzemši tiste Štajarce ob hrvatski meji, katerih izgovarjanje ne določuje knjižnega jezika. »Služebnik« je krivo v pismenem jeziku, dijalektično je, kakor »kadianca, dnes, mudro, dug, den, meša, reka ali reko (= rekel), ker, kera, kero, domo, prle.« Po »prleško« je, pa ne po slovensko dobro¹⁾ s »služebnikom« vred vse to, kar sem naštel. Južnaslovenska narečja — tudi tisti, kateri sta podlaga našemu knjižnemu jeziku — so izpremenila stsl. ъ in ѣ, kjer nista odpadla, v a in ne v e, kakor hrvatska kajkavščina, ogerska in sosedna štajarska slovensščina. Zaradi tega je cerkveno t. j. stsl. dьnъ, vьsь, lьža, mьhъ, mьša službьnъ, službьnikъ. Po glasoslovnih zakonih poslednjih narečij nastanejo: »den, ves, lež, meh, meša, služeben, služebnik«, po južnih narečjih pa: »dan, vas, laž, mah, maša, služaben, služabnik«, kar so tudi književne oblike in že stare, Dalmatinu in Trubarju navadne. Nekatere izjeme so tudi tu, a zaradi teh ni, da bi pisali drugače. Polglasnik (t. j. ѣ, ѣ) — ker »naša slovensščina ima, odkar jo poznamo, le en sam nedoločan samoglasnik«, piše učeni P. Škrabec²⁾, »ki zastopa oba staroslověnska« — ojačuje se v a posebno še, kadar nanj pada udar. Postavim: »glasъnъ, dьnъšьnii, moštъnъ, dlъžъnъ . . .« Kadar povdarjamo poslednji zlog, glasi se po naše: »glasán, danáshji, močán, dolžán . . .« Takisto tudi v *služabnik* in *družabnik* iz stsl. »službьnikъ, družbьnikъ«, ker je a naglašen, namreč: »služba, službьnъ, službьnikъ: služba, služaben, služabnik in družba, družbьnъ, družbьnikъ: družba, družáben, družábnik« edino prav po slovensko. Hočemo li priti do edinstva v govoru in pisavi, poprijeti nam se je in vestno okleniti pripoznanih književnih oblik. In če si narejamo po prisposdobi (analogiji) samostalnike, nove

¹⁾ Etym. W. str. 411.

²⁾ Hd. 363, 356.

³⁾ Jahresbericht S. O. R. Laibach, 1878, p. 28.

⁴⁾ Po drugih (na Notranjskem) govore največ razločno *včasih*, tako i v listu pišemo. Uredn.

⁵⁾ Str. 267, 450.

¹⁾ Prim. Danjko »Sprachlehre der Windischen Sprache.« Graetz, 1824. Kadar bo ta slovnica obveljala, tedaj bo tudi dobro po slovensko: den, meša, služebnik.

²⁾ Cvetje IV. 3.

besede, bodi nam podlaga v pisavi fonetika XVI. stoletja z ozirom na narečja književna. In da nahajamo pri znanih in pripoznanih pisateljih le »služabnik«, skoro ni treba reči. Povedati samo hočem dva ali tri vzglede za »družabnik«. V vže večkrat omenjeni Levstikovi knjigi čitaš na 170. strani: »Družabnik m. kdór je stópil v káko društvo, ta je

potlej družabnik tega društva; das Mitglied einer Gesellschaft.« Jos. Stritar¹⁾ pa piše; »Majhen možiček, sivolas, dasi še v najboljših letih . . . bil je ta okrajni sodnik blaga duša, vesel družabnik . . . mrzim in črtim jo tudi še sedaj v javnem in družabnem življenji . . .«

(Dalje.)

¹⁾ Zbr. sp. III. 74 in VI. 430.

SLOVENSKO SLOVSTVO.

»**Balade in romance**«. Napisal A. Aškerc. V Ljubljani. Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. 1890. Str. 155. Cena broširanemu zvezku 1 gl. 30 kr.—Naslov knjižice nam naznanja njeno vsebino: balade in romance. Značaj vseh 48 pesmij je večinoma res epičen: tu pa tam sili pesnikova osebnost na dan. A vemo, da se strinja nekoliko subjektivizma brez težave z epiko v romancah in baladah.

Predmeti teh pesmij so povzeti deloma iz življenja, deloma iz zgodovine, deloma iz legendskega in pravljiskega sveta; izmed zgodovinskih imajo nekateri predmeti resnično podlago, drugi so izmišljeni. Obzorje pesnikovo je strogo reališko: nenavadni dogodki v življenju, nepričakovano razvozlana spletká, velika nasprotja med istino in videzom, grozna krivica nasilnikov proti podložnikom, brezobzirna prirodna in zgodovinska sila — to mika pesnika. Idej izražajo pesmi malo: najlepša in najjasnejša je ljubezen do domovine, druga veljavna ideja je moč ljubezni do deve, tretja je ljubezen do svobode v mišljenju in v društvenem (socijalnem) ali javnem življenju. Druge ideje se izražajo le postransko, ako ne celó v negativnem smislu z zaničevanjem in ironijo: postransko se kaže nabožnost ali religioznost, jasnejše ljubezen do bližnjega (»Kristus in Peter«), z ironijo se opeva samostansko življenje, samostanska obljuba z obžalovanjem. — To je obzorje pesnikovo. Ideje niso še ideali. Naš pesnik riše najraje istiniti svet in z nekakim zadovoljstvom razkriva njegove slabe strani. Idealov ali vzorov, po katerih bi hrepenel ali on sam ali kateri njegovih junakov, ne kaže nam mnogo. Najbolje riše vzor svoj v pesmi »Čaša nesmrtnosti«, veleč: »Čaša tvoja je življenje tvoje, Vlivaj vanje vsak dan dobra dela, Dela slavna za rojake svoje . . . Narod tvoj bo pil iz čaše tvoje.« Idealizma nam ni treba iskati v knjižici. Prav je, da sloni umetnik na trdni

istini in da vedno gleda v dejansko življenje, stvarjajoč umotvore. Ne sme pa realnosti pretiravati. Naš pesnik obrača pogled prerad v temne strani našega življenja. Nasilstvo, zatiranje, zapeljevanje, zakonska nezvestoba — tu je toliko teme, da pojema v njej slaba svetloba kakega veselejšega pesniškega momenta. To ni zdravi, to je bolni realizem.

Nekateri predmeti pesnikovi so neumestni, za resno, lepo pesem neprikladni. Taki so v pesmih: »Slikarjeva slika, Pevčev grob, Poroka, Balada o potresu, Slovenska legenda, Svatba v Logeh, List iz kronike Zajčke.« Najostreje moramo obsojati »Balado o potresu«, nad katero se mora človek zgroziti. Ali je ironija o molitvi, o procesiji, o božji pravičnosti dovoljena? V tej obliki, v kateri ni izražen nikak razlog za božjo ostro kazen, moramo imenovati tako poezijo prikrito ironijo. — Da bi bil Trubar sedaj v nebesih, ko se je dosti časa vical (»Slovenska legenda«), to si želi pesnik in jaz tudi: ali se pa smejo po krščanskem nauku takó delati novi nebesčani, to je drugo vprašanje. Čudno je vsekako, da je Bog proti Trubarju tako dober, a proti ubogim prosilcem, naj jih varuje potresa, je tako krut. Morebiti bode odslej nebeški Trubar pomagal proti potresu, ker je v taki milosti. — »List iz kronike Zajčke« spada v »cronique scandaleuse«. Ako bi bili kdaj Zajčki menihi tako ravnali, v kleti se zbirali raje nego v biblijoteki, gotovo je to škandalozno, grdo. O menihih tako pevati, ako ni res, je obrekovanje in ni ironija. Ako pa »je res«, pové naj gospod pesnik, kje je to dogodbo dobil, da prekličem besedo »obrekovanje«. Nekdaj je pač nekdo o razvalinah samostana Zajčkega tako-le pel:

Ni slišat' svet'ga petja.
Ne služi meša se;
Ni več pobožnih molcev

—————
Dobrotniki pregnani
Iz grobov odšli so.

Potemtakem so bili tukaj »pobožni molilci«, a ne hinavski pijanci. Gospod Aškerc že bolj vé, nego pokojni Slomšek. Pa naj pustim šalo in povem resnobno, da jako obžalujem izbiranje takih predmetov. Škoda, škoda! Tako nadarjen pesnik, kakor je g. Aškerc, pač ni da bi moral stikati po onih kotih, kjer se ujame kakšna čudna stvar, ali celó smet; naj zajema nepristransko iz bujnega življenja, ki ima pač slabe, a tudi dobre strani, naj se ozre večkrat tudi kvišku, vsaj večkrat, nego se je dosedaj.

Naš pesnik je pa mojster v plastiki, v pesniškem obraževanju; v tem je njegova velika moč, s katero čitatelje kar mami. V tem oziru je med našimi pesniki-prvaki. Nekatere pesmi v »Stari pravdi«, kakor n. pr. »Stava« ali »kronanje v Zagrebu« ti pretresajo srce in kosti, pač tudi zaradi strašnih dejanj, katera popisujejo.

Ni pa toliko srečen v pesniški zunanji obliki, zlasti ne v ritmu. Tu se giblje preveč prosto. Naglasi: »preširok, prapóri, bédite, čaróv . . .« so nenavadni. Daktili »ktera dev (str. 35), spoštljivo množ (str. 50), nadmaršal (str. 125) . . .« so posiljeni. Rime: »grád — gád, vseh — smeh, samotar — samotar, . . . so manj vredne, a druge so večinoma dokaj dobre. Tudi brez prisiljenih vtaklin niso pesmi: a navzlic temu je gola pesniška oblika lepa. Opazil sem nedoslednosti: »vprašanje« in »prašati«, obliko *ga* za osebni zaimek sr. sp. in *je*.

Pa vso tako drobnjav pomot in pomotic bi rad prezrl in najraje zaklical pesniku, duhovskemu bratu: »Bog Te živi! ki so Te pojile modrice s svojim mlekom«, a žal, stokrat žal, da teh pesmij v celoti ne morem z veseljem pozdravljati. Da, nekatere obstanejo pred vsako kritiko; a one, katere sem imenoval, so bolj ali manj posajene z bodečim in tudi strupenim trnjem. Zakaj, gospod pesnik, zakaj? Čemu? Ali je tako pevanje národno? Koga bode blažilo?

Nepotrebno in neumestno je, da bi poučeval gospoda pesnika dalje o hibah njegove poezije. Ne gledam črno in ne sodim slabo; raje izgovarjam in si razlagam, da se je gospod pesnik likal s nekaterimi tujimi proizvodi, krasnimi po zunanji obliki in po pesniški plastiki, a slabimi po vsebini. Upam, da bode izprevidel to sam, upam, da si bode dal reči prijazno besedo, ki izhaja iz dobrega srca in iz čistega namena. Želim zeló, da bi tako mogel priporočati drugi zvezek svojim čitateljem, kakor tega ne morem — mlajšim nikakor ne morem.

Dr. Fr. L.

»Zgodovina cerkljanske fare«, tako se imenuje najnovejša slovenska knjiga, katera je prav zadnje dni zapustila »Katoliško tiskarno« v Ljubljani in gre med beli svet. Spisal jo je čast. gosp. Ivan Lavrenčič, kapelan, in založil č. g. Anton Golobič, župnik cerkljanski. Oba gospoda sta poklonila s tem svojim faranom in vsem Slovencem izredno lep dar, ki ga bodo hranili še bodoči rodovi, in sicer prvi gospod z obilnim trudom, katerega je porabil za spisovanje te dragocene knjige, in drugi, da je radodarno blagovolil delo svojega duhovnega pomočnika na zeló fin papir z novimi črkami okusno dati natisniti. Knjigo, ki šteje 158 strani

v 8°, krasi spredaj po fotografiji izdelana podoba sedanje farne cerkve cerkljanske. Koliko množico virov da je rabil pisatelj, pové nam uvod. Kakor slika za sliko se potem razgrinja pred nami zgodovina fare od najstarejše dóbe do naših dnij. Nizko se ne sme ceniti prirodnoznanjski opis, ako se pomisli, da so zabeležena vsa topografična imena fare tako, kakor ja izgovarja ljudstvo, med katerim pisatelj pastiruje. Zgodovinsko važno je, da je fara že l. 1163 izgubila svojo podružnico sv. Marjete v Velesovem, kjer se je l. 1238 ustanovil slavni dominikanski samostan, in da je potem očak Nikolaj materfaro vtelesil ravno temu samostanu in sicer l. 1353, ne pa leta 1238, kakor se je doslej pisalo. Izpod oglejske škofije so prišle Cerklje pod goriško in še le l. 1787 pod ljubljansko vladikovino. Kaj prijetno se bere opis mogočne farne cerkve in njenih 13 podružnic. Dolga je vrsta župnikov od Riharja (l. 1154) do sedanjega založnika knjige. Med še daljšo vrsto kapelanov in drugih duhovnikov cerkljanskih najdeš mnogo znancev, ki zdaj čvrsto delujejo v vinogradu Gospodovem in takih, ki so se že preselili v večnost. Vsak ima svoj kratki a lični životopis. Tudi učitelji imajo tu zanimivo poglavje pri popisu šol v Cerkljah in Zalogu. Torej naj se ta knjiga ne pogrša v nobeni duhovski in učiteljski knjižnici. Med odličnimi Cerkljani se našteva in opisuje 48 mož duhovskega in 28 svetnega stanú. Pred sklepom inajo svoje mesto cerkljanski častni občani, med katerimi sta posebno ljubeznivo in živo opisana dr. Ivan Bleiweis vit. Trsteniški in visokorodni gospod deželni predsednik Andrej baron Winkler. Priloženi sta dve važnejši listini, dosedaj še ne natisnjeni. Jezik je v knjigi čist in blagoglasen. Hudih zgodovinskih nedostatkov nismo zasledili, le neka domneva v 3. poglavju se nam zdí premalo utemeljena.

S tem je izklesan deveti in dosedaj skoro najlepši kamen za veličastno stavbo »Zgodovine farâ ljubljanske škofije«. O priliki bodemo o tem podjetju še katero rekli. Za danes le to: Domoljubi! sezite naglo po tej knjigi, ki se dobi v »Katoliški Bukvarni« v Ljubljani, nevezana za 90 kr. in vezana za 1 gld. To bode dalo pogum pri izdavanju novih zvezkov. Ako bi se srečno dokončalo vse delo, imamo Slovenci svojega — Valvasorja. —1—

HRVATSKO SLOVSTVO.

Knjige „Matice Hrvatske“ za leto 1889.

1. »Iz bilinskoga svieta.« Prirodopisne i kulturne crtice. Napisao dr. Mišo Kišpatic. Knjiga III. 8°. Str. 255. Cena 2 gld. (Poučna knjižnica Mat. Hrv. knj. XIV.) — Posebna služuga Matice Hrvatske je, da podaje svojim členom zdravega pouka v lahko umljivi obliki. Saj vemo, kako se težko čitajo poučne knjige, posebno, če so pisane strogo znanstveno. Med take zabavno-poučne knjige štejem tudi Kišpaticeve prirodopisne spise. Znane so njegove »Slike iz geologije«, njegovi »Kukci« (dve knjigi) in pa »Iz bilinskoga svieta«, katerega 3. knjigo nam je letos podala Matica. V letošnji knjigi se

opisujuje mnoge rastline, za katere se vsakdo zanima: naj omenim le duhan, opium, koka, kininec, kavčuk, kaktuse, datole, limone in pomaranče, kras južnih krajev, sladko smokvo, oljko — znak miru, rožmarin — deviški lep spomin, in pa naš krompir, kateri je marsikomu drugi kruh. Pisatelj ne razklada stvari suhoparno, nego nam mikavno črta vse, kar želimo vedeti o teh rastlinah. Opisuje rastlino, slika njeno domovino, razvija vso njeno zgodovino, razkazuje njeno korist ali škodljivost, kaže, kako delajo ljudje, da se ž njo okoristijo, in vse to še zasladi tu pa tam s kako pripovedčico. Nekatere stvari v knjigi so opisane res klasično. Matica je poskrbela, da je knjiga po zunanje krasna, tudi jo je okrasila z 28 lepimi slikami, katere ti razjasné ono, česar ti morda opis ne more.

Janko B.

2. »**Poviest carstva rimskoga.**« Po najboljih piscih izradio Ivan Rabar. Drugi dio. Od Pertinaxa do smrti Theodosijeve. — 8°. Str. 376. Cena 2 gld. — Ta knjiga je že četrti knjiga (5. zvezek) »svjetske povjesti«. O prvem delu te knjige sem lani nekatere stvari opomnil, ki mi niso ugajale. Žal, da se tiste napake kažejo v tem zvezku še v večji meri. Neki prijatelj, ki je h krati velik prijatelj Mat. Hrv., piše uredništvu o tem: »Jaz bi se ne drznil pisatelju podtikati namena, da je hotel sestaviti zgodovino v liberalnem smislu: a čitanje bi privedlo čitatelja do tega mnenja. Čitatelj, ki ni izveden v zgodovini svete cerkve, lahko zabrede v napačne nazore. Tako n. pr. pisatelj ne popisuje dosti markantno in resnično, kako so se razvila svetotajstva (str. 35 nasl.). Mislil bi si, kakor da so se sveti zakramenti razvili sčasoma in da niso od dōbe Kristusove ter apostolske. Pisatelj je kar pozabil poudarjati bistvo in poleg bistva obrede, ki so ž njim spojeni. Ko opisuje razmere, zakaj so se včasih kristijani odtegovali vojniški službi za Dijoklecijana, vendar ne pové točno pravega vzroka, dasi se n. pr. str. 171 sklicuje na biskupa Evzebija, ki »svjedoči, da je mnogi (?) kršćanin s prevelike vjerske gorljivosti javno prezirao i cara i vojničke propise itd.«

Konstantina Velikega smo poznali dosedaj — navzlic njegovim hibam — vse drugačega, nego je tu opisan. Tu je neki prototip novoveških državnikov. Vse, kar mu je služilo v državne namene, porabil je tako od poganske, kakor od kršćanske strani. Vse naj se klanja in pokori ideji — vsemogočne države; sredstvo mu je nova živahna vera kršćanska, sredstvo stara poganska, katere tudi neće zatreti. Tako čitamo str. 193: »Constantin je u prvom redu bio državnik, te se vjerom služio samo v svrhe državne . . .« »Constantin je htio, da se koristi i jednim i drugim (t. j. pagani i kršćani), da jednim ugodi, a da drugih ipak ne vriedja.« V tak namen mu je bojda služil i »labarum« (str. 193.). Legijam je zapovedal »takovu molitvu, koju je mogao mirne savjesti moliti i kršćanin i poganin, bio on obožavatelj Mithre, Serapida ili Sunca. Kršćanom ugodi time u velike, a pagane ne uvriedi, jer jim je u ovo doba Sunce bilo glavnim božanstvom.« (Str. 194.)

— Njegov milanski ukaz l. 213 nima prav nič kršćanskega značaja. Opisuje se (str. 196) tolerancija v narodnem in cerkvenem življenju cela v istem smislu, kakor jo dandanes razumeva moderna država. Na kaj se opira pisec, ko pripoveda, da je v spomin utemeljenja in zidanja Konstantinopla postavil v sredi mesta porfirni stolp, ki so ga nekateri imeli za Apolonov, drugi pa za cesarjev kip: »Na podnožju stupa molili su i palili tamjan pogani u slavu Apolonovu, kršćani v slavu Isusovu«, tega ne vem. Po takih in enakih znamenjih bi človek sodil, da je bil Konstantin uprav liberalec v novodobnem smislu, samo bistroiden diplomat. Na str. 211 se izraža pisec dvomljivo o najdbi sv. križa. Opisujoč Julijana Odpadnika se ne drži pisatelj navadnega naziranja. Škoda, da se viri pri posamnih trditvah ne naznanjajo, ker potem bi vsakdo lože prav sodil, poiskavši si prvotne dokaze.«

Tudi od drugodi se odzivajo glasovi, ki izražajo isto misel. Potemtakem se vidi, da se je gospod pisatelj premalo ozrl na prve vire, da se je dal preveč zavoditi onemu zgodovinisju, ki ne pripoznava nadnaravnih dejanj in naredb božjih, ampak trdi, da se je vse razvilo samo po sebi, »tekom časa«. S kršćanskega stališća, kakor tudi po zgodovinski resnici, moramo temu najodločneje oporekati in zametovati take trditve kot golo zmoto. Kar je na str. 35 pisano o »pričesti«, to je zgodovinsko popolnoma neresnično, v verskem oziru pa krivoversko. Ne, za katoličane se tako ne sme pisati, zgodovine si tako ne sme nikdo izmišljovati. — V vse posameznosti ne moremo segati, ampak le zeló obžalujemo, da kazé take napake knjigo Matice Hrvatske, knjigo, ki se na drugi strani odlikuje po mikavnem pripovedovanju, po lepem jeziku in dovoljno obširnostjo ter umevnostjo. Uredn.

3. »**Slaveni u davni.**« Napisao dr. T. Maretić. 8°. Str. 256. Cena 1 gld. 60 kr. — Teško, da bi bila ustregla Matica Hrvatska ne samo Hrvatom, nego tudi Slovanom v obče, s kako knjigo tako, kakor je ustregla s tem delom. Zgodovina Slovanov za časa njih vzajemnega življenja in pa najstarejši znamenitni dogodki posameznih slovanskih narodov so malo znani, pa ima tudi malokdo časa in prilike, da se o tem pouči iz raznih virov. Pisatelj naš ni hotel podati strogo znanstvenega dela, ampak tudi manj naobraženim čitateljem kratko, pa jasno sliko o praslovanskem narodu, praslovanski domovini in pa prvi dobi slovanske zgodovine. Zato govori najpopreje o Slovanih do početka njih zgodovine, opisuje in kritično ocenjuje, kar pripovedujejo stari pisci o Slovanih, in označuje kraj, kjer so bivali. Še le potem nas vodi od enega slovanskega plemena do drugega in nam pripoveduje na temelju raznih zgodovinskih podatkov najvažnejše dogodke iz njihove zgodovine do one dōbe, ko so se seznanili s Kristusovo vero. Vsakemu narodu je odmerjen v knjižici lep prostorček. Tako n. pr. so opisani »Slovinci i panonski Sloveni« na str. 82—102. Za njihovo najstarejšo zgodovino mu je prvi vir longobardski pisatelj dijakon Pavel (Paulus Diaconus). Pripoveduje,

kako so bili Slovenci na koncu VI. in v početku VII. veka avarski podaniki, kako so se po smrti kralja Sama hrabro vojskovali s furlanskimi vojskovodji, kako so Slovenci za svojega kneza Boruta (okoli l. 740), ko so jih Avari strašno tlačili, pozvali na pomoč Bavarce, kateri so jih sicer osvobodili od Avarov, a podvrgli sebi. Krščanstvo ni moglo dolgo časa uspevati med Slovenci: še le za Karla Velikega se je učvrstila vera Kristusova tudi med Slovenci tako, da so dobili celó svojega škofa — Teodorika. Enako govori tudi o drugih slovanskih narodih, najobširnejše o Rusih na podlagi Nestorjeve kronike. Pisatelj piše tudi zabavno, da je čitanje zanimivejše. Še nekaj povzdiguje vrednost knjige: pisana je povsem objektivno, brez slepe ljubezni do svojega naroda in v obče Slovanov, kar je le na kvar istini; pisatelj se ne boji povedati istine, če nam tudi ni na čast. Povsod se opaža njegovo kritično, strogo oko, posebno, kadar pretehtuje svoje vire in njihovo verjetnost. Ker je pisatelj izmed prvih poznavalcev hrv. jezika, umevamo, da krasi knjigo tudi lep, čist in jedrnat jezik, kakoršnega redkokdaj dobimo v znanstvenih knjigah. (Dalje.) Janko B.

POLJSKO SLOVSTVO.

»W północnej Ameryce Atabaska Mackenzi.« Napisal X. Vladislav Zaborsky T. J. W Krakowie, nakladem autora. W drukarni »Czasu« Fr. Kluczyckiego i sp. 1890. 8°. Str. 112. Cena 50 kr. — Ta po svoji zunanji obliki krasna knjiga popisuje delovanje katoliških misijonarjev v onem delu Kanade (v severni Ameriki), ki je ob rekah Atabaska in Mackenzi; zato se tudi cela cerkvena krajina (vikarijat) zove Atabaska Mackenzi. Ti kraji niso ravno majhni, obsegajo preko milijona štirjaških kilometrov, torej so skoro dvakrat večji kot cela Avstrija. A veliko prostora zavzemajo tu jezera, katerih je lepo število. Gospod pisatelj slika kraje in krajevne razmere: podnebje, razne prirodne pojave, življenje in delovanje ljudi. Natančno popisuje Indijance, ki živé tu in ki se delé na razna pokolenja, izmed katerih so nekateri pač tudi Slovincem znani po tem, kar so čitali v »Fr. Baragi«, n. pr. Cipevaji (Očipve), za katere je Baraga tudi slovnico spisal, in pa v knjigi »Popis navád in sadershanja Indijanov polnozhne Amerike« (1837). Potem obširnem popisovanju pripoveduje, kako se je misija začela in razvila, zlasti podaje mnogo iz zapiska biskupa Faraud-a, ter kaže naposled, kako so se vršili zadnji dogodki v Kanadi, in kako je končal znani Ludovik Riel l. 1885. — Knjigo krasi devet slik, ki so narejene po fotografijah. — Knjiga je v primeri z enakimi nemškimi zeló po ceni; zato jo tudi prav toplo priporočamo onim, kateri čitajo radi spise o misijonih in narodopise. Žal, da ne moremo čitateljem v zabavo nekaterih zanimivosti iz onih mrzlih krajev posneti!

Skoro še krasnejša je knjiga:

»Szkice cywilizacji Afrijski Poludniowej« skrešlil X. Marcin Czerwiński T. J. W Krakowie, nakladem wydawnictwa Missyj

Katolickich. W drukarni »Czasu«, 1890. 8°. Str. 208. Cena 1 gl., v lepi vezavi 1 gl. 50 kr. — V južni Afriki so delovali kot misijonarji posebno jezuiti in si pridobili (kakor si tudi še pridobivajo) velike zasluge. V novejšem času so začeli zeló plodovito, — res kot pravi civilizatorji — delovati trapisti, ki obdelujejo zemljo in preminjajo nerodovitne in divje kraje v rodovitno polje. Ob ravniku pa na zapadni strani Afrike (Gabon), ob reki Ogowe deluje med Adumasi kongregacija sv. Duha in Srca Marijinega. Delovanje jezuitov nam popisuje ta zanimiva knjiga, ki je vrh tega krasno narodopisno delo, v prvem oddelku. Tu izvemo raznih zanimivosti o vzhodnih krajih in rodovih afričanskih. Drugi oddelek popisuje delovanje trapistov med Kafri v Natalu, a podaje tudi obširen opis tega roda. Zadnji del nas vede proti severu do ravnika, kjer se je začelo (1883) tudi živo misijonsko delovanje med Adumasi. Tega roda ti ne naznanjajo niti velike karte, a čitajoč knjigo se kmalu v njem udomačiš ali vsaj željo začutiš, da bi si ogledal možake, kakoršen je »stiskač« Loku, »uosobienie skapstva«. Tudi to knjigo krasijo natančne, večinoma po fotografijah izdelane slike (33), med katerimi vidiš sliko poglavarja Loku-a in njegove žene, znane p. Franca i. dr. Tako podaje ta knjiga res sliko civilizacije v Afriki, civilizacije, katero ponuja sv. katoliška cerkev. Tudi to knjigo priporočamo Slovincem namesto enakih, silno dragih nemških. Največkrat preziramo najboljša dela bratov Slovanov in iščemo vse blaginje v Nemcih, ker slovanskih del ne poznamo. Vestno bodemo pazili zlasti na dobre, v katoliškem duhu pisane slovanske knjige in jih čitateljem priporočali: da bi se ti le zanimali zanje!

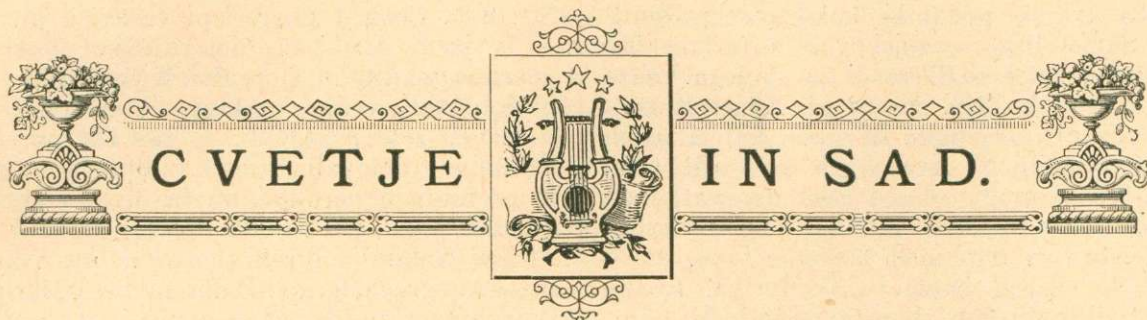
DRUGA SLOVSTVA IN MUZIKALIJE.

»Die österreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild.« Iz vrste »Kärnthen und Krain« so izšli doslej štirje zvezki. Kakor je dovolj znano, je delo krasno opravljeno. Da je vsebina zanimiva, ni treba še le praviti. Slike so umetelno izvršene, ali v tisku se niso vse posrečile. Želimo prav posebno, da bi se nespodobne slike ali izpustile ali pa pred tiskom premenile. Pomisliti treba, da se hoče delo daleč razširiti in pride tudi mladini v roke. Zato naj bi se nikakor ne bila sprejela slika na str. 57!

»Šmarnične pesmi« za sopran, alt, tenor in bas. Zložil Janez Laharnar, organist na Št. Viški gori. Cena 30 kr. Ljubljana 1889. Založil skladatelj. — Tisk Blaznikovih naslednikov, Osem priprostih, ljubih pesmij podaje znani gospod skladatelj v tej zbirki, katero sicer nekoliko kasno oznanjamo, a vendar upamo, da opozarjamo uspešno nanjo gg. pevovodje. Tudi zunanja oblika je lepa. Dobi se pri gospodu skladatelju, pošta Tolmin.

Popravki: str. 124, a, 15 v. čitaj Volcnja m. Vocnja; str. 124, b, 7 v. (Vaščanje) m. (Vaštanje); str. 124, b, 16 v. Kužarjani, Kužarca, m. Križarjani.

Beseda o poljudni pisavi.

(Konec.)

Le mislimo si Staretovo »Občno zgodovino«. Kdo bi dvomil, da ni ta knjiga lepe vrednosti? In vendar jo bere pristoje ljudstvo kaj malo: vzlasti srednjega in celó novega veka ne bere, kolikor sem se mogel jaz prepričati.¹⁾ Kaj bi ta knjiga več zalegla, ako bi bila pisana vsaj tako poljudno, kakor je pisana Trdinova »Zgodovina slov. naroda« (Mat. Slov. 1864.).²⁾ V tem večji meri se pogreša poljudnost v »Fiziki«. Pisatelja težko nalogo in dobro voljo radi priznavamo, toda poljudnosti ne moremo pripisovati njegovi knjigi niti v zlogu niti v vsebini. Pri rajnem Erjavcu se učimo, kako se prirodopisje razlaga po domače (živali v podobah itd.). In kako se suhoparna tvarina obdeluje priprosto in umljivo pa pristno slovenski, kažejo nam nekoliko spisi te vrste dr. Fr. Lampeta.³⁾ Kaj nam pomagajo lepe knjige, ako pa se jih ne more okoristiti ljudstvo, kateremu so namenjene? — Kmetu se mora povedati tako, da bi lahko prijel: potem mu gre knjiga v slast. Kajpada pisatelj ne sme pri tem pozabiti estetičnih načel, kakor se je nekaterikrat zgodilo rajnemu Andrejčkovemu Jožetu, ki je znal res pisati po domače — za kmeta, a včasih je preveč »zahudičil«, kar pač kazi estetični okus.

Ravno to načelo velja za govornike. Kdor ne ubere ljudske strani, žanje malo uspehov pri priprostem narodu. Utegne se le prerado zgoditi tako, kakor tistemu pridigarju, katerega je poslušala ženica, ki je doma tako govorila svoji prijateljici:

¹⁾ Zanimivo bi bilo, ako bi tudi drugi priobčili, kar so opazili.

²⁾ Da opravičimo g. pisatelja „Občne zgodovine“, dostavljamo, da je pisatelj hotel podati v malem obsegu tudi mnogo zgodovinske tvarine. Kratko in umerjeno pisati, h krati pa lahko in poljudno, to je pa največja, ako ni nepremagljiva težava. Uredn.

³⁾ Gospoda pisatelja zahvaljujem za to priznanje. Nekdo drugi mi je pa osebno tako-le hvalil poljudnost v „Dušeslovju“: „Lahko in umevno je pisana knjiga, da, ali težka je, težka! Nekoliko sem jo bral, a kmalu sem imel dosti. Mi Slovenci nismo filozofi, to čutimo.“ Ne vem, ali je ta mož „per fas“ ali „per nefas“ hotel zastopati vse Slovence.

— Oh, kako so lepo pridigovali danes!
— Kaj pa so pridigovali?
Molk. Ženica ni vedela odgovoriti besedice.
To so uspehi visokih govorov.
Toda o tem prilično. —h—

Gosp. —g—. »Ako so (pesmi) za porabo, sprejmite jih blagovoljno v svoj cenjeni list, ako pa ne . . . no, saj je v košu še prostora!« Pohlevno mislite, in to je dobro znamenje. Tudi Vaše pesmi so meni dobro znamenje, če tudi ne že o Vaši sedanji pesniški dovršenosti, pač pa o bodoči, ako se bode za to dovršenost tudi trudili. Odkrito smem reči, da dobivam kakor od Vas, tako tudi od drugih stranij dokaj dobrega zrna. Toda, ako je v pesmi le nekaj smetij poleg dobrega, ali ako je nekaj gluhega zrna poleg dobrega, treba je pesem zavreči. In kaj je vzrok temu? Največkrat premalo pile, premalo skrbi za lepo gladko obliko, ali za pesniški jezik. Najvzvišenejše in res lepe misli še ne delajo dobre pesmi, ako jo kazita eden — dva nerodna izraza. Dalje nahajam v poslanih pesmih le prepogostokrat tudi nepomenljive in prazne besede, ki naj bi polnile verze ali se prilegale za rime. V obup bi me pripravila taka nebodijetrebna, ako bi sploh kdaj mislil obupovati. N. pr. Vaša pesmica »Misli« je res drobna: samo šest vrstic: tu mora pač biti vse kratko, kakor obsekano. Čujmo!

Pobere rožo slana,
Ledena rosa rana — — —

Takoj v začetku: »Ledena rosa rana«! Kaj te je vendar treba, nerodna vrstica, ali meniš, da res ne vemo, kaj je slana, brez tebe? »Pobere rožo slana« — to je čisto dovolj: zato je pa druga vrstica v pesmici prava skaza.

Gosp. A. R. na S. Tudi z Vašimi pesmicami je tako, kakor sem preje omenjal. Oblika, oblika!

Sem spolnil komaj dvajset let,
Pa krepka, čvrsta mi je rast;
Junak od glave sem do pet,
Vojak si biti štejem v čast.

Tukaj se čuti, da je tu več nego kopica besedij, in vendar — — — Čitajte dobre pesnike, čitajte večkrat tudi svoje pesmi, in dokler je le količkaj trdega, ne dajte jih iz rok.

Cena: Za celo leto 2 gl.; za pol leta 1 gl. Uredništvo in upravnništvo je v Marijanišču.

Izdajatelj, lastnik in urednik dr. France Lampe. Tiskala »Katoliška Tiskarna« v Ljubljani.

krščanstvu, njemu se zdi grozno, da bi imelo tudi v umetelnosti kaj veljave, češ, umetelnost je stokrat vzvišenejša nego neprebavljivi krščanski nauki. — No, ti nauki niso vzrok, da jih nekateri tako malo umevajo, krivi so le tisti, ki umevati nečejo. Ko bi jih pa prav razumevali, vedeli bi, da ni višjega stališča, nego je krščansko, vedeli bi, da ima v krščanstvu umetelnost častno, odlično mesto, vedeli bi, da je duh krščanske vere ustvaril največje umotvore, kar jih je v poeziji ali v podobarstvu ali stavbarstvu, vedel bi, da krščanstvo ceni staro umetelnost, da ji je vdahnila duha — življenje, vedel bi, da je Shakespeare velik, da največji pesnik, ker je vlil v svoje stvore pravega duha, in ta je krščanski, — ako hočemo tudi — katoliški duh. O, prav v umetelnosti si nima ničesar očitati krščanstvo, najmanj pa še katoličanstvo, ki je v svojem središču, v Rimu, zbralo in postavilo vekovite spomenike človeškega lepočustva. In tako krščanstvo da se ne vjema z umetelnostjo? Pač ne vjema se s tisto laži-umetelnostjo, ki pozna samo teló človeško, samo tvarino, samo čutno uživanje, zametuje in sovraži duha in vse, kar je duševnega; ne vjema se z umetelnostjo, ki nima drugih vzorov, nego je čutno uživanje do zadnje kapljice, kakor je ta gruda pod nami, kakor je to zemsko življenje: taki umetelnosti krščanstvo ni prijazno. Po pravici ni, ker taka umetelnost je samo spaka prave umetelnosti, nebeške hčerke, ki prihaja iz neba, pa se dviga zopet proti nebu — proti svetu vzorov. Kaj je umetelnost brez vzorov? Ali pa ni krščanstvo — vera vzorov?

Žal, da se tudi pri naš razširja marsikako napačno naziranje o umetelnosti in da se takó malo vpraša: ali je pa tudi resnično in pravo? Pesem se imenuje lepa, ako je oblika gladka, in ako

se opeva predmet, ki je nekaterim čitateljem ljub in prijeten. Nič pa se ne vpraša: kakšno je pa bistvo tega predmeta? Je-li predmet res lep že sam na sebi? Ali se vjema z istino? Ali ni morebiti nravno slab? Zlasti nekaj se iz naše književnosti vedno bolj odriva, in to je misel — prepričanje, da imamo dušo, neumrljivo, po božji podobi ustvarjeno dušo, dušo, ki ima višje zakone, višje pravice, višje potrebe in zmožnosti kakor pa tvarina. Kaj naj rečemo o umotvoru, ki vzbuja samo čutnost, duševne sile pa prezira: ali ne tlači duha, ali mu ne slabi zmožnostij, ker krepí samó telesne — rekel bi skoro živalske — sile?

Krščanstvo je duha osvobodilo iz spon presilne čutnosti, duhu daje novih močij in mu kaže neizmerno veliko polje, na katerem naj deluje. Zato goji krščanstvo (katoličanstvo) umetelnost tako rado. Zato se pa uredništvu tega lista ni treba kar nič sramovati krščanskega stališča, kakor so mu tudi vedno — kolikor je možno — veljavni in sveti zakoni umetelnosti same na sebi. Naj nikdo ne misli, da se nam zdi povest ali pesem takoj dobra, da je le v nji možno »kar prijematí krščanskega ali pobožnega duha«. Kar hoče biti umetelno, mora se klanjati stalnim zakonom umetelnosti, bodisi tudi svetost sama.

Pa dobro vémo, da se z malo besedami ne dá to vprašanje temeljito razjasniti, zato se bomo tudi ob drugih prilikah mudili na tem polju. Ne moremo si pa kaj, da ne bi navedli tu nekaj stavkov iz pisma, v katerem piše Adalbert Stifter — pač avtoriteta! — o svoji mladosti. »V dvanajstem letu sem prišel v samostan Kremsmünster v latinske šole. Tam sem se učil... risati... spoznaval stare in nove pesnike in slišal prvič stavek: lepota ni nič drugega nego to, kar je božje,

ki se pa kaže v prijetni obleki. Božja popolnost pa je v gospodarju nebes brezmejna, v človeku pa je omejena; a povsod hoče osrečevati in se razviti kot dobrota, resnica, lepota — v veri, vedi umetelnosti, življenju. Ta stavek — tako ali drugače izrečen — me je zadel z vso silo in vse, kar sem pozneje izkusil v življenju, dvaindvajset let na Dunaju, kar sem deloval za umetelnost in vedo, kar sem slišal od ljudij in

O kritiki.

Gosp. Fr. Cegnar je priobčil v »Glasniku Slovenskem« l. 1858 v št. 8. čvrst spisec »Je-li nam treba kritike ali ne?« V tem spisku je toliko dobrega zrna, da ga nekoliko za sedanje sila težavne razmere podajemo svojim čitateljem.

»Vsak pisatelj, ki ne piše zgolj za dobiček in za lastno slavo, ampak za narod, mora vesel in hvaležen biti, ako ga kdo na to in to opomni, da popravi in se v drugo enakih napak ogiblje. Se sirov človek za zahvaljuje za podučevanje, koliko več po moramo to od pisatelja tirjati, kterega čislamo za spoštovanega človeka . . . Zavolj male pešice pisatelj se nikakor ne sme kritika zabranjevati; naj bo uže pri takih okoljščinah kolikor mogoče ljubeznjiva, vendar pa zdrava in vse-

storil v službi, vse me je vodilo do istega spoznanja, in sedaj, v 59. letu, imam isto vero. A ni več le vera, ampak resnica, kakor so resnice matematične; da, še več, zakaj matematične resnice se prilegajo samo naši pameti, ona resnica pa je resnica brez ozira in pogoja, ali pa Bog ni Bog.« (Briefe von A. Stifter, 3, 239.) Je-li bil Stifter mož, ki ni umeval, kaj je umetelnost?

Uredništvo.

obsežna . . . Mi ne želimo pisateljev s kritiko na nos, na vrat naskakovati in žaliti, ali to želimo, da nam bi kak umen mož odkrival naše slabosti v pisanji, pa tudi zasluge po dolžnosti cenil, da nam bi glavo bistril, nas odvrščeval od prihodnjih pomot, priporočeval dobra dela, za slovstvo budil in v nemal dobre pisatelje, posebno nadejalne mladenčce; na mladih svet stoji . . . Vsak pisatelj piše tako, kakor ve in zna, kakor mu um in srce velevata. Je-li um vsakega pisarja »infallibel« (nezmotljiv)? Je-li njegovo srce vselej prav ubrano? Kdo bo to trdil? Če pa ni tako, ali ni prav po bratovsko, da se mu pové in reče: »Ti brate, lej! to jaz mislim, tako in tako, pa ne zameri! . . .«

OZNANILA.

MATIJA GERBER,

(Josip C. Gerber) (5—5)

Kongresni trg v LJUBLJANI Kongresni trg
št. 4 št. 4

priporoča svojo dobro oskrbljeno

galanterijsko knjigoveznico,

po katerej je v prijetnem položaju, da more izvrševati solidno delo po najnižjih cenah.

Nadalje priporoča svojo veliko izber slovenskih in nemških molitvenikov, podob svetnikov, rožnih vencev itd.

šolskega in risarskega orodja

kakor: vsakovrstnih pisank in risank, ki se tu rabijo, risalnih blokov, risarskih desk, risarskih ravnil, jeklenih peres, svinčnikov, črnih škričnih črtalnih tablic in črtalnikov itd.

Za šolske knjižnice:

Iv Tomšič: **Knjižnica slovenske mladini**, zvez. 1—3 obsegajoč: »Dragoljubci«, »Rokodelčič«, »Sreča v nesreči« in Markič: **Pripovedke za mladino.**

Listnica uredništva. Gospod Athan: Hvala. Teče Vam še precej gladko; nadejam se, da niti sedaj ne pesnikujete, niti pozneje ne bode samo za kratek čas. A poleg oblike pa-zite tudi na tvarino, na podobe, primere, pesniške pomočke. Snov bodi res pomenljiva, da jo je vredno viliti v verze, giblje naj Vam srce, in naj Vas navdšuje. A brez truda, brez učenja, brez vaje ne bode uspehov. Se kaj drugega!